

หนังสือภาพและหนังสือการ์ตูนเฉลิมพระเกียรติ
พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร
มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร:
พลวัตของวรรณกรรมเฉลิมพระเกียรติร่วมสมัยในมิติ
ภาพเสนอของพระมหากษัตริย์*
(Illustrated Books and Comics Lauding
His Majesty King Bhumibol Adulyadej
the Great: Dynamics of Regal Representation
in Contemporary Panegyric Literature)

คณิตา หอมทรัพย์**
(Kanita Homsab)
ธัญญา สังขพันธานนท์***
(Thanya Sangkhaphanthanon)

Received: March 31, 2023
Revised: July 17, 2023
Accepted: August 28, 2023

บทความวิจัย
-
วิชาการ

* บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของวิทยานิพนธ์เรื่อง วรรณกรรมเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร: พลวัตของวรรณกรรมเฉลิมพระเกียรติร่วมสมัย หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร (This article is part of the thesis titled Panegyric Literature of His Majesty King Bhumibol Adulyadej The Great: Dynamics of Contemporary Panegyric Literature, Doctor of Philosophy Program, Department of Thai Language, Faculty of Humanities, Naresuan University).

** นิสิตระดับปริญญาเอก คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร (Ph.D. student, Faculty of Humanities, Naresuan University).

*** รองศาสตราจารย์ ดร. คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร (Associate Professor Dr., Faculty of Humanities, Naresuan University).

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาพลวัตของวรรณกรรมเฉลิมพระเกียรติร่วมสมัยในมิติของภาพเสนอของพระมหากษัตริย์จากหนังสือภาพและหนังสือการ์ตูนเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตรที่ตีพิมพ์ระหว่าง พ.ศ. 2542 - 2564 โดยใช้แนวคิดภาพเสนอของพระมหากษัตริย์ในวรรณกรรมเฉลิมพระเกียรติของไทยเป็นแนวทางการศึกษาและการเทียบเคียง ผลการศึกษาพบว่า ภาพเสนอของพระมหากษัตริย์ในหนังสือภาพและหนังสือการ์ตูนเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตรที่เปลี่ยนแปลงไปจากที่เคยปรากฏในวรรณกรรมเฉลิมพระเกียรติของไทยในสมัยอดีตที่สำคัญ ปรากฏทั้งหมด 10 ภาพ ได้แก่ 1) กษัตริย์ผู้ทรงมีพระอัจฉริยภาพเป็นเลิศในสหวิทยาการสมัยใหม่รอบด้าน 2) กษัตริย์ผู้ทรงแก้ไขวิกฤตปัญหาในสังคมร่วมสมัย 3) กษัตริย์ผู้พระราชทานแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและเกษตรทฤษฎีใหม่ 4) กษัตริย์ผู้ทรงงานหนักเพื่อช่วยเหลือประชาชน 5) กษัตริย์ผู้ทรงสั่งสอนประชาชน 6) กษัตริย์ผู้ทรงเป็นแบบอย่างที่ดีให้แก่ประชาชน 7) กษัตริย์ผู้ทรงมีความกตัญญูต่อพระบรมราชชนนี 8) กษัตริย์ผู้ทรงมีความเพียรแท้ 9) กษัตริย์ผู้ทรงมีเมตตาต่อสัตว์เลี้ยง และ 10) กษัตริย์ผู้ทรงมีอารมณ์ขัน ภาพดังกล่าวนี้ทำให้วรรณกรรมเฉลิมพระเกียรติร่วมสมัยน่าสนใจและมีเอกลักษณ์ที่ชัดเจนเฉพาะตัวมากยิ่งขึ้น พระมหากษัตริย์ทรงมีคุณลักษณะของมนุษย์ธรรมดาที่เปี่ยมด้วยศักยภาพและคุณธรรมครบถ้วน จึงทรงเป็นผู้ปกครองบ้านเมืองที่เหมาะสมคู่ควรอย่างยิ่งในบริบทสังคมร่วมสมัยที่แตกต่างและเปลี่ยนแปลงไปจากบริบทสังคมไทยในสมัยอดีต

คำสำคัญ: วรรณกรรมเฉลิมพระเกียรติร่วมสมัย, พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร, หนังสือภาพ, หนังสือการ์ตูน, พลวัต, ภาพเสนอของพระมหากษัตริย์

ABSTRACT

This research studied dynamics of contemporary panegyric literature through regal representation in illustrated books and comics lauding His Majesty King Bhumibol Adulyadej the Great (Rama IX) published between 1999 and 2021. Results indicated ten representations of Rama IX transformed from previous representations in Thai panegyric literature: 1) as an expert in the modern interdisciplinary fields; 2) as problem solver of contemporary crises; 3) as initiator of the sufficiency economy and new agricultural theory; 4) as devoted to his subjects; 5) as teacher instructing a nation; 6) as a civic example; 7) as grateful royal son; 8) as diligent and courageous; 9) as a devoted dog owner; and 10) as a creative, witty monarch. In these depictions Rama IX is seen as an ordinary mortal with hopes and ethics. As such, he was a suitable ruler for contemporary Thai society, differing from prior social contexts.

Keywords: Contemporary panegyric literature, His Majesty King Bhumibol Adulyadej the Great, Illustrated books, Comics, Dynamics, Regal representations

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร ทรงครองราชสมบัติระหว่าง พ.ศ. 2489 - 2559 มีการแต่งวรรณกรรมเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตรจำนวนมาก โดยมีรูปแบบที่หลากหลายมากกว่าวรรณกรรมร้อยกรอง และเกิดรูปแบบใหม่ที่ไม่เคยปรากฏในการแต่งวรรณกรรมเฉลิมพระเกียรติมาก่อน ได้แก่ บทเพลง นวนิยาย รวมเรื่องสั้น หนังสือภาพและหนังสือการ์ตูน อีกทั้งช่วงการสวรรคตเมื่อวันที่ 13 ตุลาคม พ.ศ. 2559 ยังเกิดวรรณกรรมแสดงความอาลัยและเฉลิมพระเกียรติจำนวนมาก ดังที่ Saengthaksin (1994: 63) กล่าวไว้ว่า

“วรรณคดีขอพระเกียรติเกิดขึ้นมากมายในรัชกาล
พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช มีทั้ง
เรื่องยาวและเรื่องสั้น มีทั้งกวีแต่งเพื่อสรรเสริญ
พระมหากษัตริย์ไทยในอดีตและในปัจจุบัน กล่าวได้ว่า
เป็นยุคที่วรรณคดีขอพระเกียรติเฟื่องฟูมากรัชสมัย
หนึ่ง”

วรรณกรรมเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร นอกจากสืบทอดขนบนิยมของวรรณกรรมเฉลิมพระเกียรติสมัยโบราณแล้ว ยังได้สร้างสรรค์อัตลักษณ์ใหม่ของวรรณกรรมเฉลิมพระเกียรติในสมัยนี้ขึ้น น่าสนใจว่า ภาพเสนอ (Representation) ของพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร ในวรรณกรรมเฉลิมพระเกียรติเป็นภาพเฉพาะพระองค์ แตกต่างไปจากภาพพระมหากษัตริย์ในวรรณกรรมเฉลิมพระเกียรติของไทยในอดีต ดังที่ Kamonsujja (2018: 5) เขียนผลงานการค้นคว้าอิสระเรื่อง “บทอาศิริวาทเนื่องในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษาพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช: ภาพลักษณ์พระมหากษัตริย์และกลวิธีการนำเสนอ” พบว่า บทอาศิริวาท พ.ศ. 2558 ไม่เพียง

นำเสนอภาพพระมหากษัตริย์ที่เป็นอุดมคติ แต่ก็นำเสนอภาพความเป็นจริง ซึ่งเป็นภาพที่แตกต่างไปจากภาพพระมหากษัตริย์ที่เคยปรากฏ

การสร้างสรรคัวรรณกรรมเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร ที่มีเป็นจำนวนมาก ได้แก่ วรรณกรรมสำหรับเด็กและเยาวชน ทั้งในรูปแบบหนังสือภาพ¹ และหนังสือการ์ตูน² วรรณกรรมกลุ่มนี้สร้างสรรค์ขึ้นในช่วง พ.ศ. 2542 เป็นต้นมา และได้รับความนิยมจากผู้อ่าน ดังที่หนังสือบางเล่มได้รับการตีพิมพ์มากกว่า 10 ครั้ง ถือได้ว่าเป็นรูปแบบวรรณกรรมเฉลิมพระเกียรติร่วมสมัยที่ไม่เคยปรากฏมาก่อน น่าสนใจว่า หนังสือภาพและหนังสือการ์ตูนเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตรได้นำเสนอภาพเสนอ (Representation) ของพระมหากษัตริย์ที่เปลี่ยนแปลงไป และเกิดความแปลกใหม่ไปจากภาพเสนอของพระมหากษัตริย์ในวรรณกรรมเฉลิมพระเกียรติของไทยในสมัยอดีต ภาพพระมหากษัตริย์ทรงมีลักษณะเป็นสามัญมนุษย์อย่างชัดเจน และเป็นภาพเฉพาะพระองค์

การศึกษาวรรณกรรมเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร สำหรับเด็กและเยาวชน พบว่ายังไม่ได้มุ่งเน้นศึกษาในประเด็นพลวัต³ของวรรณกรรมเฉลิมพระเกียรติร่วมสมัย อีกทั้งยังเลือกใช้ข้อมูลในการศึกษาค่อนข้างน้อย คือ ใช้หนังสือการ์ตูนเพียง 2 เรื่องเท่านั้น ยังไม่

¹ หนังสือภาพ หมายถึง หนังสือที่มีการนำเสนอเรื่องและภาพประกอบ การนำเสนอเรื่องอาจจะเป็นการเล่าเรื่องแบบนิทานหรือเป็นเรื่องสมมติ การเล่าชีวประวัติ การสนทนาระหว่างตัวละคร โดยมีภาพที่สัมพันธ์กับเรื่องประกอบการเล่า.

² หนังสือการ์ตูน หมายถึง หนังสือที่ตีพิมพ์ภาพและคำพูดประกอบ บอกเล่าเรื่องราวต่าง ๆ ตามเนื้อเรื่องที่เขียนขึ้น มีทั้งที่อ้างอิงจากความจริง และเกิดจากความคิดของนักวาดการ์ตูนหรือนักแต่งการ์ตูน หนังสือการ์ตูนเป็นสื่อที่ประกอบด้วยภาพโดยลำดับและคำพูดที่อยู่ในบอลลูนคำบรรยายซึ่งนำเสนอเรื่องราวเนื้อหาต่าง ๆ ดำเนินเรื่องราวหรือเล่าเรื่องตามลำดับด้วยภาพ และภาพที่เขียนทำนองการ์ตูนเป็นศิลปะลายเส้น.

³ พลวัต หมายถึง การเคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลง การพัฒนา การสร้างสรรค์สิ่งใหม่ ๆ ให้น่าสนใจในแง่มุมที่แตกต่างไปจากเดิมของวรรณกรรมเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร ทั้งด้านแนวคิดเกี่ยวกับพระมหากษัตริย์ ภาพเสนอของพระมหากษัตริย์ รูปแบบ เนื้อหา และภาษาวรรณศิลป์ที่แตกต่างไปจากวรรณกรรมเฉลิมพระเกียรติของไทยที่เคยปรากฏมีมาในยุคสมัยก่อนหน้านี้.

มีผู้ศึกษาจากข้อมูลหนังสือภาพ ได้แก่ Distapan (2017) เขียนบทความเรื่อง “ชายหัวเราะ - มหาสนุกฉบับในหลวงรัชกาลที่ 9: การตื้นกับการเทิดพระเกียรติ” เพื่อศึกษาลักษณะของนิตยสารการ์ตูนชายหัวเราะฉบับรอยยิ้มของพระราชาราชและมหาสนุกฉบับเมื่อเจ้าชายกลายเป็นพระราชาราชทั้งด้านรูปแบบ เนื้อหา กลวิธีการนำเสนอ และการใช้ภาษาที่แสดงให้เห็นการเทิดพระเกียรติและการแสดงความอาลัยแด่พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช

จากเหตุผลที่กล่าวมานี้ ผู้วิจัยจึงมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาพลวัตของวรรณกรรมเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร ในมิติของภาพเสนอของพระมหากษัตริย์ จากหนังสือภาพและหนังสือการ์ตูน จำนวน 41 เรื่อง โดยขยายข้อมูลการศึกษาให้กว้างขวางมากยิ่งขึ้นซึ่งเป็นกลุ่มข้อมูลที่มีอยู่เป็นจำนวนมาก แบ่งได้ 2 ประเภท ได้แก่ หนังสือภาพจำนวน 30 เรื่อง และหนังสือการ์ตูน จำนวน 11 เรื่อง มีเกณฑ์ในการคัดเลือกข้อมูลคือ เป็นหนังสือภาพและหนังสือการ์ตูนที่แต่งขึ้นในสมัยพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตรและช่วงหลังจากการสวรรคต ระหว่าง พ.ศ. 2542 - 2564 มีเนื้อหาเกี่ยวกับพระราชประวัติ พระราชกรณียกิจ และพระอัจฉริยภาพ จัดทำเป็นหนังสือที่เผยแพร่เป็นตัวเล่มฉบับพิมพ์และเผยแพร่ผ่านสื่อดิจิทัล โดยคัดเลือกข้อมูลแบบสุ่มตัวอย่าง เนื่องจากข้อมูลมีข้อจำกัดคือ ข้อมูลหนังสือภาพและหนังสือการ์ตูนมีเป็นจำนวนมาก จนไม่อาจระบุจำนวนทั้งหมดได้ และมีเนื้อหาที่มีความซ้ำซ้อนกันค่อนข้างมาก จึงคัดเลือกข้อมูลที่ปรากฏภาพเสนอของพระมหากษัตริย์มาเป็นกลุ่มตัวอย่างในการศึกษา รวบรวมข้อมูลได้ทั้งหมด 41 เรื่อง ซึ่งเป็นปริมาณที่เพียงพอสำหรับการศึกษาวิเคราะห์ตามวัตถุประสงค์การศึกษาในประเด็นพลวัตของภาพเสนอของพระมหากษัตริย์ การศึกษานี้จะให้เห็นความเปลี่ยนแปลงของวรรณกรรมเฉลิมพระเกียรติในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร ในฐานะวรรณกรรมเฉลิมพระเกียรติร่วมสมัย อันเป็นการสร้างองค์ความรู้เกี่ยวกับวรรณกรรมเฉลิมพระเกียรติและทำให้เข้าใจสายธารของวรรณกรรมเฉลิมพระเกียรติของไทยที่มีมายาวนานในสังคมวัฒนธรรมไทยให้ครอบคลุมชัดเจนยิ่งขึ้น

กรอบแนวคิดและทฤษฎีที่ใช้

การวิเคราะห์ข้อมูลในการวิจัยครั้งนี้ มีแนวทางการวิเคราะห์ตามแนวคิดเรื่องภาพเสนอของพระมหากษัตริย์ในวรรณกรรมเฉลิมพระเกียรติของไทย คำว่าภาพเสนอ ยังใช้คำอื่น ๆ ได้แก่ ภาพตัวแทน และภาพแทน โดยคำว่าภาพเสนอตรงกับภาษาอังกฤษว่า Representation แนวคิดเรื่องภาพเสนอ (Representation) หมายถึง การผลิตสร้างความหมายผ่านภาษา เป็นการเชื่อมโยงระหว่างแนวคิดกับภาษา เพื่ออ้างอิงถึงวัตถุ ผู้คนและเหตุการณ์ในโลกแห่งความเป็นจริง รวมทั้งวัตถุ ผู้คนและเหตุการณ์ในโลกแห่งจินตนาการ แนวคิดเรื่องภาพเสนอมองว่า สรรพสิ่งและความเป็นจริงต่าง ๆ ถูกนำเสนอผ่านสื่อ สื่อมีบทบาทในการสร้างภาพของสรรพสิ่งเหล่านี้ ทำให้ในที่สุดภาพหรือตัวบทก็จะแปรเปลี่ยนไปจากสรรพสิ่งที่ เป็นต้นแบบ แนวคิดเรื่องภาพเสนอเชื่อว่าความจริงไม่ได้ดำรงอยู่ แต่ขึ้นอยู่กับกรอบการสร้างขึ้นมาโดยคนและสังคม คำว่า representation ยังมีแง่มุมของ “การนำมาเสนอใหม่” (re - presentation) และ “การเป็นตัวแทน” วรรณกรรมไม่ได้เป็นสิ่งที่นำเสนอความจริงในอุดมคติเกี่ยวกับชีวิตและความเป็นอยู่ของมนุษย์อีกต่อไป แต่วรรณกรรมนำเสนอ “ระบอบแห่งความจริง” หรือความจริงที่ผู้เขียนเชื่อเนื่องจากอยู่ในกรอบวาทกรรมหนึ่ง ๆ ภาพเสนอในวรรณกรรมจึงไม่ใช่ภาพเสนอของความจริงในอุดมคติ หากแต่เป็นภาพเสนอจากมุมมองของผู้เขียนโดยเฉพาะซึ่งเกี่ยวข้องกับกรอบวาทกรรมหนึ่ง ๆ อย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ (Hall 2003; O’ Shaughnessy & Stadler 2005; Kaewthep 2010; Chotiudompant 2016) คำว่าภาพเสนอของพระมหากษัตริย์ ที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้จึงหมายถึงภาพของพระมหากษัตริย์ที่กวีประกอบสร้างขึ้นจากการคัดเลือก ประดับ เพื่อสื่อความหมายและคุณค่าในสังคมวัฒนธรรมไทย โดยเป็นภาพจากมุมมองของผู้เขียน

จากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง สามารถประมวลภาพเสนอของพระมหากษัตริย์ในวรรณกรรมเฉลิมพระเกียรติของไทยสมัยอดีตได้ทั้งหมด 34 ภาพ (Saengthaksin 1994; Nimmanahaeminda 1999; Teekaprasertkul 2004; Tongkhampao 2007; Sothip 2008; Ajchariyabodee 2011; Trakuloelsngam 2014) ได้แก่ 1) ผู้ทรงมีชาติกำเนิดและชาติตระกูลสูง 2) ผู้ทรงมีพระราชทรัพย์ 3) ผู้ทรงมีเกียรติยศ 4) ผู้ทรงพระปรีชาสามารถ 5) ผู้ทรงเป็นปราชญ์ทั้งทางโลกและ

ทางธรรม 6) ผู้ทรงมีบุญญาบารมี 7) ผู้ทรงครองราชธรรม 8) ผู้ทรงรักความเป็นไทย หรือความเป็นอิสระอย่างยิ่ง 9) ผู้ทรงพระบรมเดชานุภาพ 10) ผู้ทรงเป็นนักรบ กล้าหาญ และเข้มแข็ง 11) ผู้ทรงปราบยุคเข็ญ 12) ผู้ทรงสร้างชาติให้อยิ่งใหญ่เหนือ ชาตอื่น 13) วีรบุรุษผู้กอบกู้ชาติไทย 14) ผู้ทรงบันดาลความสุขสมบูรณ์แก่บ้านเมือง 15) ผู้มีพระรูปโฉมสง่างาม มีรูปร่างและบุคลิกลักษณะที่ดี 16) ผู้มีพระราชจริยวัตรที่ สงดงาม อ่อนโยน สุขุม และอ่อนหวาน 17) ผู้ทรงเป็นมนุษยธรรมคาที่ทรงเป็นประมุข 18) ผู้ทรงเป็นพ่อที่ห่วงใยและดูแลประชาชนอย่างใกล้ชิด 19) ผู้ทรงเป็นครูอาจารย์สั่ง สอนชาวไทยทั้งหลายให้รู้บุญรู้ธรรมแท้ 20) ผู้ทรงฝึกฝน ศรัทธา และเป็น ศาสนูปถัมภ์ในพุทธศาสนา 21) ผู้ทรงมีความเชื่อในอำนาจที่มองไม่เห็น 22) ผู้ทรง ทนสมัย ทนเหตุการณ์ ทนโลก และมองการณ์ไกล 23) ผู้ทรงใกล้ชิดและเป็นที่รักของ ชนทุกชั้น 24) ผู้ทรงโปรดศิลปะและวิทยาการ 25) ผู้ทรงโปรดธรรมชาติและศิลปะ 26) ผู้ทรงเป็นนักอนุรักษ์นิยม พื้นฟูศิลปะและวัฒนธรรมต่าง ๆ 27) ผู้ทรงเป็น นักพัฒนาที่เอาพระราชหฤทัยใส่ราษฎร 28) ผู้ทรงเป็นพระจักรพรรดิราชสมัยใหม่ 29) พระมหากษัตริย์พระองค์แรกของสยามที่เสด็จประพาสต่างประเทศ 30) ผู้ทรง รักษาเอกราชของชาติไว้ได้ท่ามกลางการคุกคามของชาติตะวันตก 31) ผู้ทรงปลุกฝัง ความรู้สึกชาตินิยมให้เกิดขึ้นในหมู่ชาวไทย 32) ผู้ทรงมีน้ำพระทัยประชาธิปไตยและ ทรงวางรากฐานประชาธิปไตย 33) ผู้ทรงเชื่อมั่นว่าการศึกษาของประชาชนเป็น รากฐานสำคัญยิ่งในการพัฒนาบ้านเมืองทุก ๆ ด้าน และ 34) ผู้ทรงสละราชสมบัติ และทรงประทับอยู่ที่ต่างประเทศ ผู้วิจัยจะนำแนวคิดดังกล่าวมาศึกษาพลวัตของภาพ เสนอของพระมหากษัตริย์ในหนังสือภาพและหนังสือการ์ตูนเฉลิมพระเกียรติ พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร เพื่อให้เห็นภาพเสนอของพระมหากษัตริย์ที่เปลี่ยนแปลงไป โดยเทียบเคียงกับแนวคิด เรื่องภาพเสนอของพระมหากษัตริย์ในวรรณกรรมเฉลิมพระเกียรติที่เคยปรากฏ และ พิจารณาคัดเลือกภาพเสนอของพระมหากษัตริย์ที่เปลี่ยนแปลงไปจากความถี่ที่ปรากฏ อย่างสม่ำเสมอและเป็นภาพเสนอที่เชื่อมโยงกับความร่วมสมัยแห่งการเป็นผู้นำในยุค โลกาภิวัตน์

ผู้วิจัยมีวิธีดำเนินการวิจัยโดยขั้นตอนแรกเป็นการเก็บรวบรวมข้อมูลจาก เอกสารและงานวิจัยเกี่ยวกับแนวคิดทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดเรื่อง

ภาพเสนอของพระมหากษัตริย์ในวรรณกรรมเฉลิมพระเกียรติ วรรณกรรมเฉลิมพระเกียรติ และวรรณกรรมเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร จากนั้นขั้นตอนต่อมาได้วิเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์การวิจัย ได้แก่ วิเคราะห์พลวัตของวรรณกรรมเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร ในมิติภาพเสนอของพระมหากษัตริย์จากหนังสือภาพและหนังสือการ์ตูนด้วยแนวคิดเรื่องภาพเสนอของพระมหากษัตริย์ในวรรณกรรมเฉลิมพระเกียรติ และขั้นตอนสุดท้ายเป็นการสรุปผลการวิจัย โดยผู้วิจัยได้สรุปผลการวิจัยในแบบพรรณนาวิเคราะห์ (Analytical Description) และนำเสนอในรูปแบบวิทยานิพนธ์และบทความวิจัย

ผลการวิจัย

เมื่อพิจารณาภาพเสนอที่มีความถี่ปรากฏอย่างสม่ำเสมอและเป็นภาพเสนอที่เชื่อมโยงกับความร่วมสมัยแห่งการเป็นผู้นำในยุคโลกาภิวัตน์ หนังสือภาพและหนังสือการ์ตูนเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร ในฐานะเป็นวรรณกรรมเฉลิมพระเกียรติร่วมสมัย ได้นำเสนอภาพเสนอของพระมหากษัตริย์ที่เปลี่ยนแปลงไปจากภาพเสนอของพระมหากษัตริย์ในวรรณกรรมเฉลิมพระเกียรติของไทยในอดีตที่สำคัญ 10 ภาพ ดังต่อไปนี้

1. กษัตริย์ผู้ทรงมีพระอัจฉริยภาพในสหวิทยาการสมัยใหม่เป็นเลิศรอบด้าน การเป็นผู้มีความรู้หรือปัญญาเหนือกว่าคนทั้งปวงเป็นคุณสมบัติสำคัญของพระมหากษัตริย์ตามความคิดของพระพุทธศาสนา ดังปรากฏในเรื่อง *ไตรภูมิพระร่วง* (Phaya Lithai 2008: 307) วรรณคดีพระพุทธศาสนาสมัยสุโขทัยของไทย กล่าวว่า พระโพธิสัตว์ได้รับการสมมติจากมหาชนให้เป็นกษัตริย์เพราะทรงมีปัญญาเหนือกว่าคนทั้งหลาย ความมีปัญญาเป็นเลิศจึงเป็นคุณลักษณะสำคัญของบุคคลที่ทำให้ได้รับการยอมรับและยกย่องตามความคิดของพระพุทธศาสนา นอกจากนี้ Saengthaksin (1994: 66 - 110) กล่าวว่า ในวรรณกรรมเฉลิมพระเกียรตินับแต่สมัยสุโขทัยเป็นต้นมาถึงสมัยรัตนโกสินทร์นำเสนอภาพพระมหากษัตริย์ทรงเป็นผู้มีพระปรีชาสามารถ โดยเฉพาะทางด้านการสงคราม ด้านการปกครองบ้านเมือง ทรงเป็นปราชญ์ทั้งทาง

โลกและทางธรรม และทรงมีพระอัจฉริยภาพด้านใดด้านหนึ่งเฉพาะพระองค์ ได้แก่ การประดิษฐ์อักษรไทย ศิลปศาสตร์ การรู้เท่าทันโลกและทรงล่วงรู้จิตใจของคนทั้งปวง ด้านจิตวิทยาและไหวพริบในการแก้ปัญหาเฉพาะหน้า การคล่องตัว การคลั่ง และการค้าขาย วิทยาการสมัยใหม่ ภาษาต่างประเทศ การรู้จักเลือกรับสิ่งใหม่และอนุรักษ์สิ่งเก่า และด้านการแต่งคำประพันธ์ ดังปรากฏใน*ศิลาจารึกหลักที่ 6 ศิลาจารึกวัดป่ามะม่วง* กล่าวถึงพญาสิทธิไทว่า ทรง “เชี่ยวชาญในทางโหราศาสตร์มีพยากรณ์เป็นต้น ทรงรู้สภาวะแห่งพระไตรปิฎก” (The Princess Maha Chakri Sirindhorn Anthropology Centre 2021: Online) *ลิลิตยวนพ่าย* บรรยายไว้ว่า สมเด็จพระบรมไตรโลกนาถทรงชำนาญและรอบรู้ในกลศึก โหราศาสตร์ ศิลปศาสตร์ ทรงรู้เท่าทันโลกและทรงล่วงรู้จิตใจของคนทั้งปวง และ*โคลงลิลิตมหามกุฏราชคุณาธุสรณ์* บรรยายไว้ว่าสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงรู้เท่าทันโลกและทรงรู้ความเป็นไปของยุคสมัย วิทยาการสมัยใหม่ ภาษาอังกฤษ โหราศาสตร์ และดาราศาสตร์ (Narathip Prapanpong, Krom Phra 2004: 18 - 19, 225 - 226) ซึ่งจะเห็นว่า ภาพเสนอพระมหากษัตริย์ผู้ทรงเปี่ยมด้วยพระอัจฉริยภาพอันเป็นเลิศรอบด้านยังไม่ปรากฏ โดยเฉพาะด้านศิลปะทุกแขนง

ในหนังสือเรื่อง *พระราชนิพนธ์เรื่องพระมหาชนก ฉบับการ์ตูน* นำเสนอภาพพระมหากษัตริย์ รัชกาลที่ 9 ผ่านตัวละคร พระมหาชนกเป็นกษัตริย์ผู้ทรงเปี่ยมด้วยปัญญา พระมหาชนกทรงใช้ปัญญาแก้ไขปัญหาวาเมืองทำลายต้นมะม่วง และชาวเมืองหลงผิดในโมหภูมิทั้งหลายด้วยการสร้างสถาบันการศึกษาเพื่อให้ผู้คนมีปัญญา (His Majesty King Bhumibol Adulyadej 1999: 100 - 111) เหตุการณ์ดังกล่าวนี้แสดงให้เห็นว่า สังคมต้องการผู้นำที่มีปัญญาเพื่อนำพาบ้านเมืองให้ก้าวพ้นวิกฤตต่าง ๆ ไปได้

ในหนังสือภาพและหนังสือการ์ตูนยังได้นำเสนอภาพเสนอของพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตรทรงมีพระอัจฉริยภาพในสหวิทยาการใหม่รอบด้านอย่างกว้างขวาง อันประกอบไปด้วยศาสตร์และศิลปะนานาแขนงของโลกสมัยใหม่ ได้แก่ ด้านดนตรี ด้านการถ่ายภาพ ด้านกีฬา ด้านการสื่อสาร ด้านแผนที่และการพยากรณ์ ด้านนวัตกรรมและเทคโนโลยี ด้านการพัฒนาฝนหลวง ด้านศิลปะสมัยใหม่ ด้านแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและเกษตร

ทฤษฎีใหม่ จะเห็นได้ว่า พระอัจฉริยภาพเหล่านี้ มีเพียงปรากฏเป็นจำนวนมาก แต่เป็นความรู้ความสามารถที่ทันสมัยและทันโลก นำมาประยุกต์ใช้ได้จริงและเป็นประโยชน์ต่อตนเองและสังคมในบริบทสังคมร่วมสมัย

ภาพเสนอของพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตรผู้ทรงมีพระอัจฉริยภาพที่ปรากฏอย่างชัดเจน ได้แก่ กษัตริย์ผู้ทรงเป็นอัครศิลปิน ภาพเสนอพระมหากษัตริย์ทรงเป็นศิลปินปรากฏในวรรณกรรมเฉลิมพระเกียรติมาก่อน แต่ไม่ได้ขบเน้นในฐานะที่ทรงมีพระปรีชาสามารถด้านศิลปะร่วมสมัยอย่างกว้างขวางทุกด้าน มักกล่าวถึงพระอัจฉริยภาพด้านวรรณศิลป์เป็นสำคัญ ดังในเรื่องลิลิตของพระองค์เจ้าคัคณางค์กุล บรรยายถึงพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าอยู่หัวว่าทรงพระราชนิพนธ์ร้อยแก้วและร้อยกรองที่ล้วนแต่ไพเราะทั้งสิ้น (Pichitpreechakorn, Krom Luang n.d.) ใน *กลอนสุภาพของกรมพระนราธิปประพันธ์พงศ์* ได้ยกย่องว่า พระองค์ทรงเป็นกวีเอกในสมัยรัตนโกสินทร์ (Narathip Prapanpong, Krom Phra 1931) และในเรื่องลิลิตเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว บรรยายว่า พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงพระราชนิพนธ์วรรณกรรมทั้งร้อยแก้วและร้อยกรอง ทรงเป็นปราชญ์และกวีเอกที่ทั่วโลกล้วนสรรเสริญ (Srimuang Quoted in Saengthaksin 1994: 105) ส่วนในหนังสือเรื่อง *การฟื้นฟูชาติไทยครั้งราชัน รัชกาลที่ 9 เพื่อประโยชน์สุขแห่งมหาชนชาวสยาม* บรรยายไว้ว่า

“พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช ทรงพระปรีชาสามารถเป็นเลิศในงานศิลปะทั้งมวล ทั้งงานจิตรกรรม ประติมากรรม การถ่ายภาพ งานหัตถศิลป์ดนตรี การพระราชนิพนธ์เพลง รวมทั้งงานวรรณศิลป์ ทรงได้รับการยกย่องสดุดีพระเกียรติคุณเป็นที่ประจักษ์ชัดเจนแก่ พสกนิกรและศิลปินทั่วโลกในพระปรีชาสามารถอย่างหาที่เปรียบมิได้”

(Nakbamrung 2011: 89)

นอกจากนี้ ยังมีการอธิบายพระอัจฉริยภาพด้านต่าง ๆ ทั้งด้านจิตรกรรม ประติมากรรม ถ่ายภาพ หัตถศิลป์ การประดิษฐ์ ดนตรี พระราชนิพนธ์เพลง วรรณศิลป์ และการประดิษฐ์บัตรอวยพรด้วยคอมพิวเตอร์ไว้อย่างละเอียด (Nakbamrung 2011: 90 - 113) ดังการบรรยายถึงพระอัจฉริยภาพด้าน ประติมากรรม มีเนื้อความว่า

“นอกจากงานจิตรกรรมแล้ว พระองค์ยังทรงมีพระ
อัจฉริยภาพด้านประติมากรรมอีกด้วย ผลงาน
ประติมากรรมฝีพระหัตถ์ที่ทรงสร้างสรรค์ขึ้นเป็น
ประติมากรรมลอยตัวปั้นดินน้ำมัน มี 2 ชิ้น ชิ้นที่ 1 รูป
ผู้หญิงเปลือย นั่งคุกเข่าความสูง 9 นิ้ว ชิ้นที่ 2 เป็นพระ
รูปปั้นสมเด็จพระนางเจ้าพระบรมราชินีนาถครึ่ง
พระองค์ สูง 12 นิ้ว นอกจากนี้ได้ทรงพระกรุณาโปรด
เกล้าฯ ให้ศาสตราจารย์ศิลป์ พีระศรี ออกแบบปั้น พระ
บรมรูปพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวและพระ
บรมรูปพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล
และมีพระราชดำรัสแนะนำศิลปินว่า พระบรมรูปควร
จะก้มลง เพื่อเวลายกขึ้นจะได้มองเห็นหน้าได้ชัดเจน
การปั้นหล่อพระพุทธรูปซึ่งเรียกว่า ปฏิมกรรม ทรง
พระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ปั้นพระพุทธรูปปางประทาน
พร ภ.ป.ร. ขึ้นในเดือนมีนาคม พ.ศ. 2508 เดือน
สิงหาคม พ.ศ. 2508 โปรดเกล้าฯ ให้สร้างพระพิมพ์
ส่วนพระองค์ขึ้น เป็นที่รู้จักกันในนามสมเด็จพระจิตรลดา
พระราชทานแก่ข้าราชการและบุคคลต่าง ๆ พร้อม
พระราชทานพระบรมราโชวาทว่า ขอให้ทำดีเหมือนกับการ
ปิดทองหลังองค์พระพิมพ์ พ.ศ. 2509 ทรงพระ
กรุณาโปรดเกล้าฯ ให้หล่อพระพุทธรูปราชูปถัมภ์ 100
องค์เพื่อพระราชทานเป็นพระพุทธรูปประจำจังหวัด

ต่าง ๆ ท้าวราชอาณาจักร และพระราชทานแก่หน่วย
ทหารที่ปราบที่เวียดนามด้วย”

(Nakbamrung 2011: 94 - 95)

ภาพเสนอพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร ผู้ทรงมีพระอัจฉริยภาพในสหวิทยาการสมัยใหม่เป็นเลิศยังมีการขับเน้นอย่างชัดเจนว่า ทรงนำพระอัจฉริยภาพทั้งปวงมาใช้ในการพัฒนาประเทศและบำบัดทุกข์บำรุงสุขให้แก่ประชาชนอย่างกว้างขวางปรากฏเป็นที่ประจักษ์ พระอัจฉริยภาพที่ทรงมีอย่างรอบด้านจึงมีเพียงแสดงให้เห็นว่าทรงเป็นสามัญมนุษย์ที่มีความพิเศษ หากแต่คุณสมบัติอันเป็นเลิศนี้ได้ทรงมุ่งมั่นพัฒนาอย่างไม่ย่อท้อเพื่อประโยชน์ของเหล่าพสกนิกรทั้งสิ้น พระอัจฉริยภาพที่ทรงมีอย่างรอบด้านเกินกว่าคนธรรมดาทั่วไป จึงทำให้พระองค์ทรงเป็นพระมหากษัตริย์ผู้ที่สามารถพัฒนาและยกระดับคุณภาพชีวิตด้านต่าง ๆ ของประชาชนได้ ดังในหนังสือภาพเรื่อง หนูเกิดในรัชกาลที่ 9 บรรยายถึงพระอัจฉริยภาพด้านดนตรีที่ทรงใช้ดนตรีบำบัดความทุกข์โศกให้แก่ประชาชน เนื้อความว่า

“แว่วเสียงบรรเลง ขับกล่อมบทเพลง ครั้นเครื่องสดไส
เต็นรำหมุน ๆ ทำนองนุ่ม ๆ คั่นเคยจำได้ อัจฉริยภาพ
เหลือล้น เพลงพระราชนิพนธ์ ไพเราะจับใจ บทเพลง
กล่อมโลก คลายทุกข์คลายโศก วิบโยคหมดไป”

(Siripromrin 2017: 25)

ส่วนหนังสือภาพเรื่อง เมฆน้อยของพระราชินี บรรยายถึง พระอัจฉริยภาพการพัฒนาฝนหลวงที่ทำให้ประชาชนสามารถทำเกษตรกรรมได้ ความว่า

“เมฆตกเป็นฝนลงมา เกิดน้ำท่าอุดมสมบูรณ์ทั้งปวง
ข้าว ผัก ผลไม้ ออกดอกออกทรง เกิดจากฝนหลวงของ
พระราชินี ต้นไม้มากมาย หลายพันธุ์นานา เบ่งบาน
งอกงามออกมา ธรรมชาติตา แสงสวย”

(Yoonphan 2012: 16 - 19)

ภาพเสนอพระมหากษัตริย์ผู้ทรงได้รับการประกาศพระเกียรติคุณทั้งในและต่างประเทศ ยังทำให้เห็นถึงพระอัจฉริยภาพเป็นเลิศอย่างชัดเจน ทรงได้รับการถวายรางวัลและพระเกียรติคุณจำนวนมาก เป็นที่ยอมรับของนานาชาติ ดังในหนังสือเรื่อง *การทูตเทิดไท้องค์ราชัน รัชกาลที่ 9 มหาราชกลางใจชน* มีเนื้อความบรรยายไว้ว่า

“พระอัจฉริยภาพมากมายหลายด้าน ซึ่งพระองค์ทรงประยุกต์ใช้แก้ปัญหาให้ราษฎรอย่างได้ผล ดังนั้นใน พ.ศ. 2543 คณะรัฐมนตรีมีมติเห็นชอบถวายพระราชสมัญญาพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเป็น ‘พระบิดาแห่งเทคโนโลยีของไทย’ เมื่อวันที่ 12 ธันวาคม พ.ศ. 2543”

(Nakbamrung 2011: 101 - 102)

“ในวาระสำคัญนี้ เมื่อวันศุกร์ที่ 26 พฤษภาคม พ.ศ. 2549 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้นายโคฟี แอนนัน เลขาธิการสหประชาชาติเฝ้าฯ ทูลเกล้าฯ ถวายรางวัลเกียรติยศด้านการพัฒนาของโครงการแห่งสหประชาชาติ”

(Nakbamrung 2011: 141)

ภาพเสนอของพระมหากษัตริย์ดังกล่าวได้ชี้บ่งให้เห็นว่า พระมหากษัตริย์ทรงเป็นผู้ปกครองที่สามารถเป็นที่พึ่งและคุ้มครองพลนิกรได้ มิใช่เพราะกษัตริยาภินิหารอันน่าเหลือเชื่อ แต่เป็นความรู้ความสามารถที่มนุษย์ทั่วไปทุกคนสามารถเรียนรู้ พัฒนา ฝึกฝน ค้นคว้า และประยุกต์ใช้อย่างเหมาะสม ภาพเสนอดังกล่าวได้สร้างความเชื่อมั่นให้แก่ประชาชนว่า พระมหากษัตริย์จะสามารถนำพาประเทศชาติผ่านพ้นทุกปัญหาและวิกฤตไปได้ ทรงมีพระคุณสมบัติในการปกครองบ้านเมือง อีกทั้งภาพดังกล่าวนี้ยังชี้บ่งให้เห็นถึงแนวคิดพระมหากษัตริย์ทรงเป็นครูแห่งแผ่นดิน ผู้เปี่ยมด้วยความรู้ในสรรพศาสตร์ และแนวคิดจอมปราชญ์แห่งแผ่นดิน ผู้ทรงเป็นปราชญ์ที่เป็นเลิศในแผ่นดิน

2. กษัตริย์ผู้ทรงแก้ไขวิกฤตปัญหาในสังคมร่วมสมัย ในวรรณกรรมเฉลิมพระเกียรติปรากฏภาพพระมหากษัตริย์ทรงเป็นผู้นำในการแก้ไขวิกฤตปัญหาการสงคราม ปัญหาทางการเมือง การปกครอง ปัญหาข้าวยากหมากแพง และปัญหาความเหลื่อมล้ำในสังคม ดังใน*โคลงลิลิตมหามกุฎราชคุณาธุสรณ์* (Narathip Prapanpong, Krom Phra 2004: 119 - 136) กล่าวว่าพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงนำประเทศ ฝ่ามรสุมการล่าอาณานิคมของตะวันตกด้วยพระวิเศษบายอันสุขุมคัมภีรภาพ ส่วน*ลิลิตพระบรมอัฐิพระปกเกล้า* กล่าวว่าพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าฯ ทรงสละราชสมบัติเพื่อคืนอำนาจให้แก่ประชาชน (Phraya Atthasart Sophon Quoted in Saengthaksin 1994: 107) ส่วนวรรณกรรมเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร ซึ่งบริบทสังคมได้เปลี่ยนแปลงไปจากอดีต ทรงเป็นพระมหากษัตริย์ท่ามกลางสภาพสังคมที่ผันผวน แวดล้อมไปด้วยสรรพปัญหาและวิกฤตหลากหลายยิ่งกว่าในสมัยอดีต พระมหากษัตริย์จึงต้องแก้ไขปัญหาใหม่ ๆ ที่เกิดขึ้นนี้โดยตลอด ได้แก่ ด้านสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ เกษตรกรรม ภัยธรรมชาติ การจราจรทั้งทางบกและทางน้ำในกรุงเทพฯ ด้านการเมืองการปกครอง เศรษฐกิจ และครอบครัวทุก ๆ ปัญหา ดังในหนังสือเรื่อง *พระราชนิพนธ์เรื่อง พระมหาชนก ฉบับการ์ตูน* ปรากฏภาพเสนอพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศรมหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตรผู้ทรงแก้ไขวิกฤตเกษตรกรรมผ่านตัวละคร พระมหาชนก จากเหตุการณ์ที่ชาวเมืองทำลายต้นมะม่วง พระมหาชนกได้ทรงมีพระราชดำริให้ฟื้นฟูต้นมะม่วงด้วยวิธีการดั้งเดิมและเทคโนโลยีสมัยใหม่ ทั้งหมด 9 วิธี ประกอบด้วยการเพาะเมล็ด ถนอมรากที่ยังมีอยู่ให้งอกใหม่ ปักชำกิ่งที่เหมาะสมแก่การปักชำ เอากิ่งดีมาเสียบยอดกิ่งของต้นที่ไม่มีผลให้มีผล เอาตามาต่อกิ่งของอีกต้น เอากิ่งมาทาบกิ่ง ตอนกิ่งให้ออกราก รมควันต้นที่ไม่มีผลให้ออกผล และทำ “ชีวภูมฺสงเคราะห์” อีกทั้งมีการนำเครื่องยันตกลซึ่งชาวเมืองได้เคยใช้ทำลายต้นมะม่วงมาใช้ในการฟื้นฟูต้นมะม่วงอีกครั้ง แสดงให้เห็นว่า ทรงแก้ไขวิกฤตเกษตรกรรมโดยใช้ทั้งภูมิปัญญาดั้งเดิมและเทคโนโลยีสมัยใหม่ควบคู่กันเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพได้ผลดียิ่งขึ้น (His Majesty King Bhumibol Adulyadej 1999: 100 - 101)

นอกจากนี้ ในหนังสือภาพและหนังสือการ์ตูนหลายเรื่องได้นำเสนอพระราชกรณียกิจของพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร ที่แสดงว่าทรงมีบทบาทสำคัญต่อการแก้ไขปัญหาทางการเมืองที่เกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องในรัชสมัย โดยเฉพาะสถานการณ์ลัทธิคอมมิวนิสต์ในประเทศไทย เหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516 และเหตุการณ์พฤษภาทมิฬ 2535 ดังปรากฏในหนังสือเรื่อง การ์ตูนเทิดไท้องค์ราชัน รัชกาลที่ 9 เพื่อประโยชน์สุขแห่งมหาชนชาวสยาม ความว่า

“ในช่วงเวลาที่คนไทยตั้งหน้าที่จะเข่นฆ่ากันเอง คนไทยเหมือนอยู่อย่างไร้ความหวังและทิศทาง แต่ด้วยพระบารมีแห่งองค์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงทำให้ปัญหาต่าง ๆ ยุติลงอย่างน่าอัศจรรย์ ทรงเป็นดั่งฝนดับไฟ ทำให้สถานการณ์คลี่คลายลงในทันทีทันใด ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้พลเอกสุจินดา คราประยูร และพลตรีจำลอง ศรีเมือง เข้าเฝ้าฯ ณ พระตำหนักจิตรลดารโหฐาน และได้มีพระราชดำรัสแก่บุคคลทั้งสอง ในคืนวันพุธที่ 20 พฤษภาคม พ.ศ. 2535 เวลา 21.30 น. โดยมีนายสัญญา ธรรมศักดิ์ ประธานองคมนตรี และพลเอกเปรม ติณสูลานนท์ องคมนตรี ร่วมเข้าเฝ้าฯ ด้วย...หลังมีพระราชดำรัสครั้งสำคัญนี้ เหตุการณ์จึงสงบสู่สภาวะปรกติ”

(Nakbamrung 2011: 150 - 153)

นอกจากนี้ ในหนังสือเรื่อง การ์ตูนชุด สดุดีมหาราชา เทิดไท้องค์ราชัน รัชกาลที่ 9 ฉบับเยาวชน ปรากฏภาพเสนอกษัตริย์ผู้แก้ไขวิกฤตเศรษฐกิจต้มยำกุ้งด้วยปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง (Laha 2016: 334 - 341) ผ่านภาพวาดและการบรรยาย โดยการยกพระราชดำรัสเศรษฐกิจพอเพียง ในขณะที่ผู้คนสิ้นเนื้อประดาตัว หมดหนทางในชีวิต มองไม่เห็นทางออก กำลังจะจบชีวิตลง พระราชดำริและพระราชดำรัสเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียงเป็นเหมือนแสงสว่างท่ามกลางความมืดมิด และได้ชุบชีวิต

3. กษัตริย์ผู้พระราชทานแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและเกษตรทฤษฎีใหม่ ภาพเสนอของพระมหากษัตริย์ที่เปลี่ยนแปลงไปจากวรรณกรรมเฉลิมพระเกียรติในสมัยอดีต เป็นเอกลักษณ์เฉพาะพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร คือ ผู้พระราชทานแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและเกษตรทฤษฎีใหม่ ซึ่งมีสาระสำคัญ คือ “พอเพียง พอประมาณ มีเหตุผล และมีภูมิคุ้มกันที่ดี” โดยการประยุกต์ใช้แนวคิดดังกล่าวนี้ ได้แก่ การทำเกษตรทฤษฎีใหม่ที่เน้นการปลูกพืชหมุนเวียนแบบผสมผสาน เป็นไร่นาสวนผสม และการบริหารจัดการที่ดิน (Bunnag et al. 2011: 43 - 50) ผู้เขียนนำเสนอภาพดังกล่าวนี้โดยการอ้างอิง พระราชดำรัส การกล่าวถึงความคิดสำคัญของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและเกษตรทฤษฎีใหม่ และการประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตของประชาชนจนประสบความสำเร็จ ดังในหนังสือภาพเรื่องพระอัจฉริยภาพของพ่อ ชุด 9 ตามรอยพ่อ บรรยายไว้ ดังนี้

“เศรษฐกิจพอเพียง เป็นปรัชญาที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวพระราชทานพระราชดำรัสชี้แนะแนวทางการดำเนินชีวิตแก่พสกนิกรชาวไทยตลอดมา เพื่อให้ดำเนินชีวิตบนทางสายกลางเพื่อให้ดำรงอยู่ได้อย่างยั่งยืนในกระแสโลกาภิวัตน์และการเปลี่ยนแปลงต่าง ๆ ความพอเพียงในความหมายของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว หมายถึง ความพอประมาณ ความมีเหตุผล และมีภูมิคุ้มกันผลกระทบอันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งจากภายนอกและภายใน หลักเศรษฐกิจพอเพียงนี้จะทำให้ประชาชนพึ่งพาตนเองได้

(Siripromrin 2016: 74 - 75)

ส่วนหนังสือภาพเรื่อง พ่อสอนไว้ใจดังาม บรรยายถึงการประยุกต์ใช้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและเกษตรทฤษฎีใหม่ในการดำเนินชีวิตของประชาชนจนประสบความสำเร็จ ไว้ว่า

“ชีวิตของขบแก้วเปลี่ยนไปอย่างไม่น่าเชื่อ จากผู้หญิง
ที่อยากจะสุขสบาย รังเกียจความลำบาก และอยาก
ร่ำรวยมีเงินทอง ทุกวันนี้ขบแก้วค้นพบความสุขที่
แท้จริงและยั่งยืน นั่นคือการได้อยู่กับคนที่ตนเองรัก
สังคมที่แวดล้อมด้วยมิตรไมตรี มีพืชผักที่ปลูกขึ้นด้วย
ความรักไว้รับประทานเอง และชีวิตที่ไม่ต้องเร่งรีบ ซึ่ง
เป็นความเสรี มีความสุขบนวิถีชีวิตที่เรียบง่าย โดยที่
ความสุขไม่ได้อยู่ที่วัตถุ แต่อยู่ที่ความพอใจ ขบแก้วใช้
ชีวิตอย่างมีเหตุผลจึงนำมาซึ่งความสุขได้ไม่ยาก...ทุ้งนา
สีเขียวที่จะเปลี่ยนเป็นสีทองในทุก ๆ ปีเป็นภาพ
สวยงามที่สุด ไม่มีอะไรมาเทียบได้ ในสายตาของขบ
แก้ว ไร่ทุยที่คอยเลาะเล็มหญ้าตามคันนาแล้วค่อย ๆ
เขียวเอื้องช้า ๆ อย่างมีความสุข ช่างน่าดูยิ่งนัก สายลม
ที่แผ่วเบาเย็นสบายคอยเคลียใบหน้าคืออายุวัฒนะที่
หล่อเลี้ยงชีวิตของขบแก้วให้มีความหมาย เธอได้
ค้นพบนิยามความสุขที่แท้จริงและยั่งยืน นั่นคือ ‘ความ
พอเพียง’”

(Preechaprasit, Homsub & Sawanglap
2016: 27)

ภาพเสนอพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช
บรมนาถบพิตร ผู้พระราชทานแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงนำเสนอในหนังสือ
ภาพและหนังสือการ์ตูนอย่างสม่ำเสมอ ทั้งในวรรณกรรมร้อยกรองและวรรณกรรม
ร้อยแก้วเฉลิมพระเกียรติ ตลอดจนวาทกรรมอื่น ๆ ในสังคมวัฒนธรรมไทยอย่าง
แพร่หลายนับแต่ พ.ศ. 2539 ซึ่งเป็นปีที่ทรงครองสิริราชสมบัติครบ 50 ปีเป็นต้นมา

4. กษัตริย์ผู้ทรงงานหนักเพื่อประชาชน ในวรรณกรรมเฉลิมพระเกียรติสมัย
อดีตของไทยนำเสนอภาพพระมหากษัตริย์ทรงประกอบพระราชกรณียกิจเพื่อบำบัด
ทุกข์บำรุงสุขให้แก่ประชาชน โดยเฉพาะพระราชกรณียกิจเกี่ยวกับการสงคราม และ
ด้านอื่น ๆ ได้แก่ ด้านศาสนา ศิลปวัฒนธรรม ความเป็นอยู่ของราษฎร และการจัด
ความเหลื่อมล้ำในสังคมไทย ดังในเรื่อง *สามกรุง* กล่าวถึงพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศ
หล้านภาลัย ทรงประกอบพระราชกรณียกิจเน้นหนักด้านการทำนุบำรุงและสร้างเสริม
ให้ประเทศเจริญรุ่งเรืองและประชาชนมีความสุข (Pittayalongkorn, Krom Muen
1971: 236 - 237) และ *ร่ายดั้นของกรมหลวงพิชิตปรีชากร* กล่าวถึงการเสด็จ
ต่างประเทศในระหว่างทางไกลของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวซึ่งนับแต่
สมัยสุโขทัยยังไม่มีพระมหากษัตริย์พระองค์ใดเสด็จต่างประเทศในระหว่างทางไกลเท่า
พระองค์ ทรงสละความสุขสบายต่าง ๆ ทรมานพระวรกาย เสวยด้วยความขาดขัด
เส้นทางกันดาร เผชิญกับภัยอันตรายเหนือความคาดหมาย เดินทางในทะเลที่มีความ
ลึกเกินกว่าจะหยั่งถึง ออกจากฝั่งเป็นระหว่างไกล และทรงทนทุกข์ข้ำมทวีป
(Pichitpreechakorn, Krom Luang n.d.) แสดงถึงภาพกษัตริย์ ผู้ทรงตรากตรำและ
ต้องทนทุกข์ในการเสด็จต่างประเทศ แม้จะปรากฏว่า พระมหากษัตริย์ทรงประกอบ
พระราชกรณียกิจ แต่ยังไม่ปรากฏภาพพระมหากษัตริย์ทรงประกอบพระราชกรณีย
กิจอย่างหนัก ทรงเหน็ดเหนื่อยอย่างมาก ทรงทุ่มเทพระวรกายและให้ความสำคัญกับ
การประกอบพระราชกรณียกิจยิ่งกว่าพระชนม์ชีพหรืออาการประชวร อย่างหนักของ
พระองค์เอง

ส่วนวรรณกรรมเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหา
ภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร ซึ่งบริบททางสังคมได้เปลี่ยนแปลงไป ไม่มี
การสงครามและการล่าอาณานิคมแล้ว ทำให้พระมหากษัตริย์เป็นผู้ทรงงานหนักเพื่อ
พัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนให้ดีขึ้น ทรงสละพระองค์เพื่อการประกอบพระราช
กรณียกิจนานัปการ แม้จะทรงเหน็ดเหนื่อยและต้องเสี่ยงภัยอันตรายก็ไม่หยุดทรงงาน
ดังในหนังสือเรื่อง *ขยหัวเราะ ฉบับคิดถึงพระราชฯ* บรรยายไว้ว่า

“ตั้งแต่เล็ก ๆ จนโต ผมเห็นในหลวง ร.9 ทรงงานหนัก
ทุกสิ่งล้วนเป็นไปเพื่อช่วยเหลือประชาชน ชาวใน
พระราชสำนักวันนี้ ในถิ่นทุรกันดารที่ไกลแสนไกล จะ

ชั้นภูเขาหรือฝ้ายสายน้ำ พระองค์ก็เสด็จฯ ไปเพื่อ
ช่วยเหลือประชาชนของพระองค์อย่างไม่รู้จักเหน็ด
เหนื่อย เพื่อประชาชนอยู่ดีกินดี มีสุข และ ‘ไม่มีคำว่า
เหนื่อย ว่าท้อ...เพราะท่านทรงเหนื่อยเพื่อประชาชนมา
ทั้งชีวิต ยังไม่เคยบ่นสักคำเลย’”

(Utsahachit 2017: 38, 64)

หนังสือการ์ตูนเรื่อง สาวดอกไม้ นายกล้วยไข่ ฉบับรำลึกถึงในหลวงรัชกาลที่
9 บรรยายไว้ว่า

“หยาดเหงื่อของพระองค์หยดลงทุก ๆ แห่ง ที่เสด็จไป
ดูแลทุกข์สุขของประชาชน พระองค์ทรงงานหนักอย่าง
นี้มานานถึง 70 ปี...เฝ้าฯ พระองค์นี้...คือ รู้แล้ว...รู้
แล้ว...ในหลวงรัชกาลที่ 9 ของเรา!”

(Studio 2016: 73)

ส่วนหนังสือภาพเรื่อง เราชักในหลวง กล่าวว่า

“ในหลวงเหนื่อยมากขนาดนี้ ทำไมยังทำงานไม่หยุดเลย
ล่ะครับ เพราะในหลวงถือเอาความทุกข์ของท่านเอง
อยากให้พวกเรายู่ดีกินดี มีความสุข และท่านเคยบอก
ว่า ความทุกข์ของประชาชนรอไม่ได้”

(Praew Friends of the Children's
Editorial Department 2017: 19)

หนังสือเรื่อง การ์ตูนเทิดไท้องค์ราชัน รัชกาลที่ 9 มหาราชกลางใจชน ยัง
นำเสนอภาพกษัตริย์ผู้ประจักษ์จากการทำงานช่วยเหลือราษฎรจนเกือบสิ้นพระชนม์
ซึ่งได้เน้นย้ำให้เห็นถึงภาพพระมหากษัตริย์ผู้ทรงงานหนักอย่างชัดเจน ทรงถือว่าการ
ทำงานเพื่อประชาชนมีความสำคัญยิ่งกว่าพระชนม์ชีพของพระองค์เอง ดังนี้

“ใน พ.ศ. 2538 พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวมีพระ
อาการประชวรด้วยโรคพระหทัยเรื้อรังและเดินไม่เป็น
จึงหวัะ ซึ่งมีสาเหตุเกิดจากในช่วง พ.ศ. 2530 เสด็จ
พระราชดำเนินไปเยี่ยมประชาชนที่อำเภอสะเมิง
จังหวัดเชียงใหม่ ด้วยพระองค์ทรงพบว่า ชาวบ้านที่นั่น
เจ็บป่วยเป็นจำนวนมากจากโรคคอตีบ ยิ่งไปกว่านั้น
ชาวบ้านส่วนใหญ่หวาดกลัวอันตรายจากเกลื้อเสริม
ไอโอดีนที่เจ้าหน้าที่ไปแจกให้ จึงเสด็จไปพระราชทาน
เกลื้อเสริมไอโอดีนเหล่านั้นด้วยพระหัตถ์ ชาวบ้านจึง
กล้านำไปกินกัน เสด็จพระราชดำเนินขึ้นลงที่นี้อยู่หลาย
ครั้ง จนทรงได้รับเชื้อโมโครพลาสมาตั้งแต่ช่วงเวล
านั้น แม้คณะแพทย์จะพยายามถวายการรักษาเท่าใดก็
ไม่อาจหายขาดได้ เพียงถวายพระโอสถประคองพระ
อาการมาโดยตลอด จนกระทั่งต้องทรงรับการผ่าตัด
ใหญ่ซึ่งก็ผ่านพ้นไปด้วยดี ฉะนั้นลงสะเมิงอยู่หลายปีจน
ได้รับเชื้อโมโครพลาสมา ซึ่งในที่สุดทำให้ฉันเป็น
โรคหัวใจเดินไม่ปกติ จนเกือบเสียชีวิต”

(Nakbamrung 2011: 16 - 17)

และแม้แต่อาการประชวรอย่างหนัก พระมหากษัตริย์ก็ทรงอดทนเพื่อทรงงาน
ช่วยเหลือประชาชนก่อน ดังปรากฏในหนังสือเรื่อง *การดูนชายหัวเราะฉบับรอยยิ้ม
ของพระราชชา* กล่าวถึงทรงอดทนต่อพระอาการปวดพระทนต์อย่างหนักเพื่อแก้ไข
ปัญหาน้ำท่วมให้ราษฎร (Utsahachit 2016: 29)

นอกจากนี้ หนังสือเรื่อง *การดูนเทิดไท้องค์ราชัน รัชกาลที่ 9 มหาราชกลางใจ
ชน* นำเสนอภาพผู้พระราชทานโครงการพระราชดำริทั่วประเทศ โครงการ
พระราชดำริที่เกิดขึ้นจำนวนมากแสดงให้เห็นว่า พระองค์ทรงงานหนักเพื่อการพัฒนา
คุณภาพชีวิตของราษฎร การกล่าวถึงโครงการพระราชดำริจำนวนมากเกินกว่าที่คน
ธรรมดาทั่วไปทำได้ เพื่อให้เห็นถึงความทุ่มเทและความไม่ย่อท้อในการทรงงานของ

พระมหากษัตริย์ ดังนี้

“ผลจากโครงการพระราชดำริในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวที่ได้ทรงบำเพ็ญพระราชกรณียกิจมาตั้งแต่ต้นรัชกาลนั้นได้บังเกิดผลพอกพูนอย่างงดงาม เป็นประโยชน์สุขแก่พสกนิกรชาวสยาม นานาโครงการพระราชดำริกว่า 3,000 โครงการ ได้ช่วยให้ราษฎรมีอาชีพ มีแหล่งทำกิน ยืนหยัดด้วยลำแข้งของตนเองบนพื้นฐานของหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง”

(Nakbamrung 2011: 81)

หนังสือเรื่อง การรื้อฟื้นจิตใจของประชาชน รัชกาลที่ 9 พระคือพลังแห่งแผ่นดิน กล่าวถึงภาพเสนอพระมหากษัตริย์ผู้เสด็จเยี่ยมเยียนราษฎรทั่วทุกภาคพร้อมด้วยสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์อย่างไม่มีย่อท้อ ทั้งภาคกลาง ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และภาคใต้ (Nakbamrung 2011: 101 - 111) มีเนื้อความบรรยายไว้ว่า

“ทุกที่ในราชอาณาจักร ไม่ว่าจะทุรกันดารเช่นไร ทั้งสองพระองค์ก็มีทรงย่อท้อ จะเสด็จพระราชดำเนินทางรถยนต์ รถไฟ เครื่องบิน หรือทรงพระดำเนินด้วยพระบาทก็มีใช้อุปสรรค”

(Nakbamrung 2011: 112)

เห็นได้ว่า มีการเน้นย้ำถึงการเสด็จยังชนบท ท่องถิ่นทุรกันดาร และเสด็จไปทุกที่ในประเทศไทย ซึ่งทำให้เห็นถึงพระเมตตาอันแผ่ไพศาลของพระมหากษัตริย์ที่ไม่ทรงเลือกชั้นวรรณะ ตำแหน่งแห่งที่ และทรงมุ่งเน้นการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนที่มีฐานะยากจนในพื้นที่ห่างไกลความเจริญ ซึ่งเป็นปัญหาที่มีความจำเป็นต้องแก้ไขอย่างเร่งด่วน ภาพดังกล่าวนี้แตกต่างจากภาพเสนอของพระมหากษัตริย์ผู้เสด็จเยี่ยมราษฎรในวรรณกรรมเฉลิมพระเกียรติที่เคยปรากฏมาก่อน

5. กษัตริย์ผู้ทรงสั่งสอนประชาชน ภาพเสนอพระมหากษัตริย์ที่ทรงสั่งสอนประชาชนปรากฏในวรรณกรรมเฉลิมพระเกียรติสมัยสุโขทัยและสมัยธนบุรี ดังในศิลาจารึกหลักที่ 1 ศิลาจารึกพ่อขุนรามคำแหงมหาราช กล่าวถึงพ่อขุนรามคำแหงว่าทรงเป็น “ครูอาจารย์สั่งสอนชาวไทยทั้งหลายให้รู้บุญรู้ธรรมแท้” (2005: 51) และโคลงเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรี กล่าวถึงสมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรีว่าทรง “เป็นเจ้าแลครูสอนสั่งโลก” (Suan Mahadlek 1996: 289) ต่อมาในสมัยรัตนโกสินทร์ เรื่อง *ลิลิตสุภาพสดุดีพระราชบัญญัติประถมศึกษา* บรรยายถึงพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวว่า “ครูมีความรักศิษย์ อวยพิทยายังแก้ว” (Phraya Upakit Silapasarn Quoted in Saengthaksin 1994: 106) ลักษณะเช่นนี้จึงแสดงให้เห็นแนวคิดกษัตริย์ทรงเป็นครูแห่งแผ่นดิน วรรณกรรมเฉลิมพระเกียรติในสมัยอดีตไม่ได้ขับเน้นภาพเสนอกษัตริย์ผู้ทรงสั่งสอนประชาชนอย่างชัดเจนนัก เนื่องจากปรากฏข้อความบรรยายไว้เพียงสั้น ๆ และเป็นการสั่งสอนหลักธรรมในพระพุทธศาสนา ส่วนวรรณกรรมเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตรได้นำเสนอภาพพระมหากษัตริย์ผู้ทรงสั่งสอนประชาชนในเรื่องต่าง ๆ อย่างหลากหลายซึ่งเกี่ยวข้องกับคุณภาพชีวิต แนวทางการดำเนินชีวิต ความรู้และวิทยาการสมัยใหม่ ได้แก่ ดนตรี การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ความพอเพียง ความสามัคคี และคุณธรรมสำหรับเด็กและเยาวชน ดังในหนังสือการ์ตูนเรื่อง *ชายหัวเราะ ฉบับ ปังปอนด์ ด้วยจงรัก...โดยภักดี* บรรยายไว้ว่า

“จะให้สอนอีกหรือ พระองค์ทรงภูมิรู้เปี่ยมคุณธรรม
สอนคนได้ทั้งประเทศ จะฟังคำสอนอะไร จากคนอายุ
มากคนหนึ่งอีกเล่า”

(Utsahachit 2016: 104)

ส่วนหนังสือเรื่อง *ชายหัวเราะ ฉบับ ปังปอนด์ ด้วยจงรัก...โดยภักดี* บรรยายไว้ว่า

“เป็นครูสอนคนไทยได้ทั้งชาติ...ท่านทรงสอนเรื่อง
ตัวอย่างของความพอดีให้เห็นให้ทำด้วยความค่อยเป็น
ค่อยไป รอบคอบ ไม่ทำเกินฐานะและกำลัง”

(Utsahachit 2016: 94)

ภาพเสนอผู้สั่งสอนประชาชนได้แสดงให้เห็นแนวคิดพระมหากษัตริย์ทรงเป็นครูแห่งแผ่นดิน ภาพดังกล่าวนี้ยังสอดคล้องกับประสบการณ์ของผู้อ่าน ซึ่งส่วนมากเป็นเด็กและเยาวชนที่รับรู้เรื่องเกี่ยวกับครูและพฤติกรรมของครู อีกทั้งฐานะพระมหากษัตริย์ซึ่งทรงเป็นผู้นำที่เปี่ยมด้วยปัญญาเป็นเลิศ ทำให้ประชาชนเชื่อมั่นได้ว่า สามารถนำคำสอนไปใช้ในการดำเนินชีวิตได้

6. กษัตริย์ผู้ทรงเป็นแบบอย่างที่ดีให้แก่ประชาชนได้ทุกด้าน วรรณกรรมเฉลิมพระเกียรติของไทยกล่าวถึงพระมหากษัตริย์ทรงเป็นผู้ปฏิบัติดีตามหลักคำสอนของพระพุทธศาสนาและเป็นแบบอย่างที่ดีให้แก่ประชาชนได้ แต่ยังไม่ปรากฏการกล่าวอย่างชัดเจนว่าประชาชนได้นำแบบอย่างที่ดีของพระมหากษัตริย์มาปฏิบัติตามดังในโคลงกลอน *มหามกุฏราชคุณานุสรณ์* บรรยายไว้ว่าพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงปฏิบัติพระองค์เป็นแบบอย่าง ไม่โปรดบายมุขทั้งปวง (Narathip Prapanpong, Krom Phra 2004:192) ส่วนวรรณกรรมเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร นำเสนอภาพพระมหากษัตริย์ ผู้ทรงเป็นแบบอย่างที่ดีให้แก่ประชาชนได้ทุกด้าน ได้แก่ การประหยัด การเสียสละ การศึกษาเล่าเรียน กีฬา การบริหารจัดการ ประชาชนสามารถยึดพระองค์เป็นแนวทางเพื่อปฏิบัติตามหรือดำเนินตามรอยพระยุคลบาทได้ พระมหากษัตริย์ทรงเป็นสัญลักษณ์ของคุณงามความดีทั้งปวง ดังปรากฏในหนังสือภาพเรื่อง *เรารักในหลวง* บรรยายไว้ว่า

“สิ่งที่ท่านทำมีแต่การทำตัวเองให้เป็นแบบอย่างแก่
พวกเรา โดยเฉพาะการประหยัดและความพอเพียง
รองเท้าฟองก็ซ่อม ดินสอใช้จนหมดแท่ง ยาสีฟันก็บีบจน
หมดหลอด และการช่วยเหลือผู้อื่นยังใส่ใจลูก”

(Praew Friends of the Children's Editorial
Department 2017: 17)

ส่วนหนังสือเรื่อง การ์ตูนชายหัวเราะ ฉบับปังปอนด์ ด้วยจงรัก...โดยภักดี
บรรยายไว้ว่า

“ทรงเป็นศูนย์รวมจิตใจของคนไทย ทรงดูแลทุกข์สุข
ของปวงชน เสด็จฯ ไปทุกที่เพื่อแก้ไขปัญหาและเป็น
แบบอย่างของความเสียสละและการให้”

(Utsahachit 2016: 70)

การขบเน้นภาพพระมหากษัตริย์ทรงเป็นแบบอย่างที่ดีให้แก่ประชาชนปรากฏ
ผ่านการนำเสนอเรื่องราวที่ประชาชนดำเนินตามรอยพระยุคลบาทแล้วเกิดผลดี
ตามมา พระราชจริยวัตรของพระมหากษัตริย์จึงสามารถยึดถือเป็นบรรทัดฐานในการ
ประกอบคุณงามความดี ทรงเป็นประมุขของบ้านเมืองผู้เป็นหลักแห่งแผ่นดินในการ
ประกอบคุณงามความดีในทุก ๆ ด้าน ดังในหนังสือภาพเรื่อง พ่อสอนไว้ใจดีงาม
กล่าวถึงชาวบ้านได้ดูแลสิ่งแวดล้อมตามแบบอย่างของครุฑา ซึ่งเป็นตัวละครที่สื่อถึง
พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช ทำให้จากหมู่บ้านที่มีสภาพแวดล้อม
เสื่อมโทรม แห้งแล้ง กลับมาดีขึ้น สามารถประกอบอาชีพได้ และอยู่ร่วมกันอย่างมี
ความสุข ดังนี้

“เวลาผ่านไป 2 ปี จากหมู่บ้านที่ชาวบ้านเกือบจะอด
ตายก็เกิดสิ่งมหัศจรรย์ขึ้นกับหมู่บ้านแห่งนี้ จากที่มีแต่
ภูเขาหัวโล้นกลับมีต้นไม้อุดมเขียวขจี มีน้ำไว้กินไว้ใช้ ฝน
ตกตามฤดูกาล ชาวบ้านสามารถเพาะปลูกได้เป็น
ผลสำเร็จ มีเหลือกินก็นำไปขายในเมือง จึงไม่ต้อง

ทะเลาะแย่งน้ำแย่งอาหารกันอีกต่อไป หมู่บ้านแห่งนี้
กลับมามีความสุขอีกครั้ง ชาวบ้านต่างก็รักและเข้าใจกัน
ไม่ทะเลาะเบาะแว้งกันอีกต่อไป ต่างอยู่ด้วยกันด้วยความ
รัก และช่วยกันดูแลสิ่งแวดล้อมของหมู่บ้าน ทุกคนทำ
อาชีพเกษตรกรรมได้ดี รอยยิ้มแผ่กระจายไปทั่ว
หมู่บ้าน มองไปทางใดก็มีแต่ความรัก มิตรไมตรี และทุก
คนมีจิตสำนึกรักแผ่นดินเกิด

(Preechaprasit, Homsub &
Sawanglarp 2016: 62 - 63)

ภาพเสนอกษัตริย์ผู้ทรงเป็นแบบอย่างที่ดีให้แก่ประชาชนยังทำให้เห็นถึงแนวคิด
ครูแห่งแผ่นดิน นอกจากทรงสั่งสอนประชาชนผ่านพระบรมราโชวาทแล้ว ยังทรงเป็น
ครูผู้ทรงสั่งสอนผ่านการปฏิบัติให้เห็นเป็นแบบอย่างอีกด้วย

7. กษัตริย์ผู้ทรงมีความกตัญญูต่อพระบรมราชชนนี ภาพเสนอพระมหา
กษัตริย์ผู้ทรงมีความกตัญญูปรากฏในศิลาจารึกหลักที่ 1 ศิลาจารึกพ่อขุนรามคำแหง
มหาราช กล่าวถึงพ่อขุนรามคำแหงว่า “เมื่อชั่วพ่อกู กูบำเรอแก่พ่อกู กูบำเรอแก่แม่
กู” (2005: 39) จะเห็นว่า มีการบรรยายไว้เพียงสั้น ๆ และไม่ได้กล่าวอย่างชัดเจนใน
พระราชจริยวัตรของพระมหากษัตริย์พระองค์อื่น ๆ ส่วนหนังสือภาพและหนังสือ
การ์ตูนเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชม
หาราช บรมนาถบพิตร นำเสนอภาพพระมหากษัตริย์ผู้ทรงมีความกตัญญูต่อพระบรม
ราชชนนี โดยการอภิบาลพระบรมราชชนนีในขณะประจวบ แม้พระองค์จะมีพระราช
กรณียกิจมากมายก็ตาม ดังในหนังสือเรื่อง การ์ตูนเทิดไท้องค์ราชัน รัชกาลที่ 9
มหาราชกลางใจชน บรรยายไว้ว่า

“พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จฯ พระราชดำเนินไป
ทรงเยี่ยมทุกวัน ประทับข้างพระแท่น ทรงกุมพระหัตถ์
รับสั่งเล่าเรื่องต่าง ๆ ที่สมเด็จพระบรมราชชนนีทรงสน
พระราชหฤทัยอยู่เสมอ และประทับเฝ้าพระอาการของ
สมเด็จพระบรมราชชนนีคืนละหลายชั่วโมง

คราวหนึ่ง ขณะที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงพระประชวร สมเด็จพระบรมราชชนนีก็ทรงพระประชวรอยู่คนละมุมตึกของโรงพยาบาลศิริราช ตอนเช้าเมื่อพระองค์ทรงเปิดประตูออกมา ทอดพระเนตรเห็นพยาบาลกำลังเข็นรถ สมเด็จพระบรมราชชนนีผ่านหน้าห้องที่ประทับพอดี จึงรีบทรงพระดำเนินไปเข็นรถด้วยพระองค์เองทันที

แม้หัดเล็ก็จะกราบบังคมทูลว่า “ไม่เป็นไร ไม่ต้องทรงเข็น มีพยาบาลเข็นให้อยู่แล้ว ทรงเป็นพระมหากษัตริย์ยอดกตัญญู ความประทับใจนี้ยังสถิตอยู่ ณ ท่ามกลางความทรงจำของพลกนิกรไทยตลอดมา

แม่ของเรา ทำไม่ต้องให้คนอื่นเข็น เราเข็นเองได้”

(Nakbamrung 2011: 21 - 22)

ส่วนในหนังสือภาพเรื่อง หนูเกิดในรัชกาลที่ 9 “คำสอนของพ่อ” บรรยายไว้

ว่า

“ลูก ๆ จำ ในหลวงรัชกาลที่ 9 ทรงเป็นพระมหากษัตริย์ยอดกตัญญู เมื่อครั้งสมเด็จพระย่าทรงพระประชวร แม้พระองค์ทรงงานหนักแค่ไหน ก็จะเสด็จไปทานอาหารเย็นกับสมเด็จย่า สัปดาห์ละ 5 วัน ทุกครั้งพระองค์จะเข้าไปกราบที่ตัก กอด และหอมแก้มสมเด็จย่าด้วยความรัก และเมื่อมีโอกาสดังกล่าว พระองค์จะทรงดูแลสมเด็จย่าด้วยพระองค์เองอีกด้วย”

(Editor's Office IS. Practicle, affiliated publishers, Wongsawang Publishing and Printing Co., Ltd. 2017: 25)

ในหนังสือภาพและหนังสือการ์ตูนนำเสนอภาพดังกล่าวนี้อย่างสม่ำเสมอ นอกจากแสดงให้เห็นว่าทรงเป็นพระมหากษัตริย์ที่เปี่ยมคุณธรรมแล้ว ความกตัญญูยังเป็นคุณธรรมที่จำเป็นต่อการปลูกฝังให้แก่บุคคลทั่วไป โดยเฉพาะกลุ่มผู้อ่านที่เป็นเด็กและเยาวชน ผู้เขียนจึงได้ปลูกฝังคุณธรรมนี้ผ่านพระราชจริยวัตรและพระราชกรณียกิจในพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร

8. กษัตริย์ผู้ทรงมีความเพียรแท้ ความเพียร (ตป) เป็นหลักธรรมในทศพิธราชธรรมที่พระมหากษัตริย์ผู้ทรงเป็นธรรมราชาจะต้องยึดเป็นหลักในการปกครองบ้านเมือง ในวรรณกรรมเฉลิมพระเกียรติของไทยไม่ได้เน้นนำเสนอภาพพระมหากษัตริย์ผู้ทรงมีความเพียรอย่างเด่นชัด เพียงแต่กล่าวรวมไปกับหลักทศพิธราชธรรม ดังใน*โคลงสรรเสริญพระเกียรติสมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรี* บรรยายไว้ว่า พระองค์ “ทรงทศ ธรรมนา” (Suan Mahadlek 1996: 277) ทรงเป็นผู้มีวิริยะจากการสร้างกรุงธนบุรีขึ้นใหม่ และ*โคลงสรรเสริญพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกย์* บรรยายว่า “พึง ธรรมทศพิศทั่ว ธรรมดา” (Chamnivohan, Phra 2003: 50) ส่วนวรรณกรรมเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตรนำเสนอภาพพระมหากษัตริย์ ผู้ทรงมีความเพียรแท้อย่างชัดเจน

หนังสือภาพและหนังสือการ์ตูนเฉลิมพระเกียรตินำเสนอภาพพระมหากษัตริย์ผู้ทรงมีความเพียรจากการประกอบพระราชกรณียกิจ ผ่านการบรรยายอย่างตรงไปตรงมา ดังในหนังสือการ์ตูนเรื่อง *ชายหัวเราะ ฉบับปังปอนด์ ด้วยจงรัก...โดย ภัคดี* บรรยายว่า พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตรทรงมีความเพียรอย่างตรงไปตรงมาไว้ว่า “การสร้างสรรค์ตนเอง ต้องใช้เวลา ความเพียร ความอดทน เสียสละ ไม่ย่อท้อ พระองค์ทรงมีความเพียร” (Utsahachit 2016: 24) และวรรณกรรมบางเรื่องมุ่งนำเสนอเรื่องความเพียรของพระองค์โดยเฉพาะ ดังในหนังสือเรื่อง *พระราชนิพนธ์เรื่องพระมหาชนก ฉบับการ์ตูน* นำเสนอตัวละครพระมหาชนกในฐานะที่เป็นตัวแทนของพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร เพื่อให้เห็นว่า ทรงมีความเพียรทำนองเดียวกับพระมหาชนกโพธิสัตว์ ปรากฏในตอนที่พระมหาชนกทรงกระทำความเพียร ว่ายนํ้าข้ามมหาสมุทร 7 วัน 7 คืน อย่างต่อเนื่อง ไม่ย่อท้อ

เนื้อความว่า

“พระมหาสัตว์เสด็จไปทรงยืนที่ยอดเสากะโถง ทรงกำหนดทศว่า เมืองมิถิลาอยู่ทิศนี้ ก็กระโดดจากยอดเสากะโถง ล่วงพ้นผิงปลาและเต่า ไปตกในที่สุด อุสกะหนึ่ง (70 เมตร) เพราะพระองค์มีพระกำลังมาก พระโพลชนกได้สวรรคตในวันนั้นเหมือนกัน จำเดิมแต่นั้น พระมหาสัตว์เป็นไปอยู่ในคลื่นซึ่งมีสีดังแก้วมณี เหมือนท่อนต้นกล้วยทอง ข้ามมหาสมุทรด้วยกำลังพาหา พระมหาสัตว์ทรงว่ายน้ำข้ามมหาสมุทรอยู่เจ็ดวัน เหมือนว่ายน้ำข้ามวันเดียว (พระองค์ทรงสังเกตเวลานั้นว่า วันนี้เป็นวันอุโบสถ จึงบ้วนพระโอษฐ์ด้วยน้ำเค็ม ทรงสมทานอุโบสถศีล)

(His Majesty King Bhumibol Adulyadej
1999: 52 - 55)

ตอนท้ายเรื่องหนังสือพระราชนิพนธ์เรื่องพระมหาชนก ฉบับการ์ตูน ยังมีภาพวาดพระมหาชนกเสด็จออก สืบบุญชूर มีประชาชนชื่นชมและสรรเสริญพระบารมี เหตุการณ์ดังกล่าวนี้เทียบเคียงได้กับเหตุการณ์ที่พระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 9 เสด็จออกสืบบุญชूर และมีประชาชนมากมายรอคอยชื่นชมพระบารมีในทุก ๆ วันเฉลิมพระชนมพรรษา วันที่ 5 ธันวาคม มีข้อสังเกตว่า ประชาชนในภาพคือคนในสังคมยุคปัจจุบันจากการแต่งกายแบบคนสมัยใหม่ ภาพวาดนี้ยังปรากฏภาพปูทะเลย์มหาวิซาลัย สื่อให้เห็นว่า พระมหาชนกโพธิสัตว์ที่เปี่ยมบุญญาธิการคือ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 9 (His Majesty King Bhumibol Adulyadej 1999: 111)

ภาพพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร ทรงเป็นผู้มีความเพียรแท้จากการเทียบเคียงกับพระมหาชนกข้างต้นนี้สัมพันธ์กับพระราชกรณียกิจและการดำเนินโครงการพระราชดำริต่าง ๆ นานัปการจากการที่ทรงกระทำความเพียรแท้ ความเพียรแท้นี้ หมายถึง กระทำความเพียร

อย่างต่อเนื่อง ไม่ละเลิกไปกลางคัน เมื่อเทียบเคียงกับความเพียรของพระมหากษัตริย์ในวรรณกรรมเฉลิมพระเกียรติแล้ว พบว่า เป็นลักษณะที่แตกต่างจนเป็นเอกลักษณ์เฉพาะพระองค์ ภาพพระมหากษัตริย์ผู้ทรงมีความเพียรแต่แสดงถึงแนวคิดพระมหากษัตริย์ทรงเป็นพระโพธิสัตว์หรือพระมหาชนกแห่งแผ่นดินผู้ทรงประกอบพระราชกรณียกิจทั้งปวงด้วยความเพียรไม่ย่อท้อมาอย่างต่อเนื่องยาวนานเพื่อช่วยเหลือประชาชนและสรรพชีวิต อันเป็นบารมีที่ทำให้พระโพธิสัตว์ได้ตรัสรู้เป็นสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าต่อไป

9. กษัตริย์ผู้ทรงมีเมตตาต่อสัตว์เลี้ยง ความมีเมตตาต่อสัตว์เป็นราชธรรมประการหนึ่งของพระมหากษัตริย์ที่ต้องทรงยึดถือ อนุমানเข้ากับหลักจักรวรรดิวัตร 12 ซึ่งมีหลักธรรมข้อหนึ่ง คือ มิคปักษีสุ ครอบจักรกษาศูณเณ นก และสัตว์ทั้งหลายมิให้สูญพันธุ์ ในวรรณกรรมเฉลิมพระเกียรติของไทยนำเสนอภาพพระมหากษัตริย์ผู้ทรงมีเมตตาต่อสัตว์ ได้แก่ กลอนเพลงยาวสรรเสริญพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว บรรยายว่า พระองค์พระราชทานแก่สัตว์ทั้งสัตว์ 4 เท้า และ 2 เท้า ได้แก่ กา แพะ และแกะ (Nai Mi: Online) ซึ่งไม่ได้มุ่งขบเน้นภาพดังกล่าวนี้มากนัก แต่จะกล่าวโดยรวมเพื่อให้เห็นภาพการเป็นธรรมราชา

ภาพเสนอผู้มีเมตตาต่อสัตว์เลี้ยงในพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร นำเสนออย่างชัดเจน และเป็นภาพที่ประชาชนจดจำมาอย่างยาวนาน เนื่องมาจากพระราชจริยวัตรที่ทรงมีพระเมตตาต่อสุนัขจรจัดและสุนัขทรงเลี้ยง ทรงดำเนินโครงการพระราชดำริช่วยเหลือสุนัขจรจัด ในจังหวัดเพชรบุรี และพระราชนิพนธ์เรื่องทองแดงที่เผยแพร่อย่างกว้างขวาง นำเสนอเรื่องราวความผูกพันระหว่างพระองค์กับคุณทองแดงซึ่งเป็นสุนัขจรจัดที่ทรงนำมาเลี้ยง ดังในหนังสือการ์ตูนเรื่อง *มหาสนุก ฉบับเมื่อเจ้าชายกลายเป็นพระราช* บรรยายไว้ว่า “พระองค์ทรงมีพระเมตตาต่อสุนัขอีกเป็นร้อยเป็นพันชีวิต ไม่ว่าจะเป็นสุนัขทรงเลี้ยงของพระองค์เอง หรือสุนัขจรจัด” (Utsahachit 2016: 10 - 11) เห็นได้ว่า ภาพเสนอผู้ทรงมีเมตตาต่อสัตว์เลี้ยงในพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร ได้ขบเน้นให้เห็นถึงธรรมราชาผู้ทรงมีความรักและพระเมตตาที่แผ่ไพศาลทั่วแผ่นดินไทย มีเพียงต่อประชาชนเท่านั้นหากยังรวมถึงสิ่งมีชีวิตอื่น ๆ ภาพเสนอผู้ทรงมีเมตตาต่อสัตว์เลี้ยงนี้สัมพันธ์กับพระราชจริย

วัตร แม้เป็นการนำเสนอเพียงเรื่องเกร็ดเล็กเกร็ดน้อย แต่ได้แสดงลักษณะเฉพาะ พระองค์ที่เป็นเอกลักษณ์ชัดเจน ส่วนในหนังสือเรื่อง ขายหัวเราะ ฉบับร้อยยี่มของ พระราชา นำเสนอภาพผู้มีเมตตาต่อสัตว์เลี้ยงผ่านเรื่องราวของคุณทองแดง สุนัข จรจัดที่ทรงมีพระเมตตานำมาเลี้ยงและดูแลเป็นเวลานานถึง 17 ปี (Utsahachit 2016: 8 - 12) และเรื่องราวที่ทรงมีพระเมตตาต่อนางเปี้ยวกับคุณพระเศวต ความว่า

“นางเปี้ยวเป็นสุนัขไทยสีขาวที่อาศัยอยู่ในโรงเลี้ยงช้าง ในจังหวัดยะลา ส่วนคุณพระเศวตฯ นั้นเป็นลูกช้างเผือกที่มีลักษณะดีตามคชลักษณ์ ทั้งสองรักใคร่ชอบพอสนิทสนมกันเป็นอย่างดี วันหนึ่งความทุกข์มาบอกคุณพระเศวตฯ ว่า ในหลวงจะเสด็จมาทอดพระเนตรก่อนรับถวายตัวเป็นช้างต้นขึ้นระวาง สร้างความไม่พอใจแก่นางเปี้ยวเป็นอย่างมาก เมื่อถึงคราวที่คุณพระเศวตฯ จะต้องเข้ามาอยู่กรุงเทพฯ และนางเปี้ยวก็ทรนทรายเดือดร้อนเป็นอันมาก ความทราบถึงฝ่าละอองธุลีพระบาท จึงมีพระราชกระแสว่า ช้างทั้งคู่ยังเอาไปได้ ทำไมหมาอีกตัวจะเอาไปไม่ได้ ให้เอาหมาไปด้วยเถิด สงสารมัน อย่าไปพรากรมันเลย นางเปี้ยวจึงได้ติดตามเข้ามาอยู่กับคุณพระเศวตฯ ในสวนจิตรลดา ทั้งคู่กลายเป็นที่รักของคนในวัง เมื่อเข้ามาอยู่ในรั้ววังก็เลื่อนฐานะเป็นแม่เปี้ยว ต่อมาได้ออกลูกออกหลานไว้ที่โรงช้างนั้นเป็นจำนวนมาก แม่เปี้ยวตายไปได้หลายปีแล้ว แต่คุณพระเศวตฯ ก็ยังเลี้ยงลูกหลานแม่เปี้ยวทั้งหลายสืบมา เวลาคุณพระเศวตฯ ออกเดินสวนจิตรลดา หมาของคุณพระฯ ทั้งปวงก็มาวิ่งเล่นกันอยู่เต็มสนาม เป็นภาพที่น่ารัก ยามต้อนรับแขกบ้านแขกเมืองอยู่เป็นประจำ

(Utsahachit 2016: 106 - 107)

ภาพกษัตริย์ผู้ทรงมีเมตตาต่อสัตว์เลี้ยงในพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตรเป็นภาพพระมหากษัตริย์แบบใหม่ที่สอดคล้องกับวรรณกรรมสำหรับเด็กและเยาวชน ซึ่งเป็นช่วงวัยที่มักผูกพันกับสัตว์เลี้ยงและยังเป็นวิถีชีวิตของคนยุคใหม่ ขณะเดียวกันภาพเสนอดังกล่าวนี้ยังได้ขบขันให้เห็นว่า พระมหากษัตริย์ทรงเป็นมนุษย์ธรรมดาในโลกสมัยใหม่ที่ทรงมีความรักและเมตตาต่อสรรพชีวิต อันเป็นคุณธรรมที่จะทำให้เกิดความสงบสุขในสังคมไทยได้

10. กษัตริย์ผู้ทรงมีอารมณ์ขัน การนำเสนออารมณ์ขันไม่ปรากฏในการแต่งวรรณกรรมเฉลิมพระเกียรติหรือวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับพระมหากษัตริย์ เพราะมีความเชื่อว่า พระมหากษัตริย์ทรงมีฐานะสูงส่งและทรงมีความศักดิ์สิทธิ์ ทรงเป็นพระพุทธรเจ้าและเทวราชา เปี่ยมด้วยบุญญาบารมีแผ่ไพศาล ดังที่ Raksamanee (1991: 199 - 220) กล่าวว่า วรรณกรรมเฉลิมพระเกียรติซึ่งเป็นวรรณกรรมสวดดีประเภทหนึ่งจะเน้นการนำเสนอเรื่องราวที่ทำให้ผู้อ่านเกิดความชื่นชมในวีรกรรมหรือความอัจฉริยใจต่อวีรบุรุษ การนำเสนอเรื่องราวขบขันแม้แต่ในวรรณกรรมประเภทอื่นของไทยก็ไม่นิยม เพราะการยกย่องว่าวรรณคดีเป็นของสูง ไม่ได้มุ่งสร้างวรรณคดีเพื่อเรียกเสียงหัวเราะ

พระราชจริยวัตรในพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร ได้ทรงให้ความใกล้ชิด ความเป็นกันเอง และไม่ถือพระองค์กับพสกนิกร โดยเฉพาะเรื่องราวเกี่ยวกับพระราชอารมณ์ขันนั้นมีการเล่าขานมาอย่างต่อเนื่อง ดังปรากฏในหนังสือเรื่อง *พระราชอารมณ์ขัน* ของวิลาส มณีวัต (Maniwat 2016) หนังสือภาพและหนังสือการ์ตูนเฉลิมพระเกียรตินำเสนอภาพพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตรเป็นผู้ทรงมีอารมณ์ขันไว้บ่อยครั้ง โดยเฉพาะหนังสือที่อยู่ในเครือข่ายหัวเราะที่มีจุดประสงค์ทำให้ผู้อ่านเกิดความเพลิดเพลิน ขบขันไปกับหนังสือการ์ตูน ดังตัวอย่างในหนังสือการ์ตูนเรื่อง *ชายหัวเราะ ฉบับปังปอนด์ ด้วยจงรัก...โดยภักดี* นำเสนอภาพเสนอพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตรทรงมีอารมณ์ขันจากพระราชจริยวัตรในขณะประกอบพระราชกรณียกิจกับข้าราชการบริพารและประชาชน ดังเนื้อความที่เล่าเรื่องราวการสนทนาระหว่างพระองค์กับทหารที่ทำหน้าที่

เฝ้าประตูประราชวังไกลกังวล ทหารถามว่าพระองค์มีบัตรหรือไม่ แต่พระองค์ไม่มี จึงตรัสให้ดูจากธนบัตร ดังนี้

ภาพที่ 2 ภาพเสนอกษัตริย์ผู้ทรงมีอำนาจชั้น
(Source: Utsahachit 2016: 48 - 49)

และในหนังสือการ์ตูนเรื่อง ขายหัวเราะ ฉบับรอยยิ้มของพระราชฯ กล่าวถึงในคราวหนึ่งที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ รัชกาลที่ 9 ทรงมีพระราชปฏิสันถารถึงการใช้อาชีพที่ได้ดีของราษฎรผู้หนึ่ง ราษฎรผู้นั้นได้ตอบว่า

“ข้าพระพุทธเจ้าเป็นโตโผลิกเก่า บัดนี้มีอายุมาก จึง
เลิกรามาทำนาทำสวน พระพุทธเจ้าข้า มาถึงตอน
สำคัญที่ทรงพบนกในกรงที่เลี้ยงไว้ที่ชานเรือน จึงตรัส
ถามว่า ‘เป็นนกอะไรและมีกี่ตัว’ มีทั้งหมดสามตัว พระ
มเหสีมันบินหนีไป ทั้งพระโอรสไว้สองตัว...ตัวหนึ่งยัง
เล็กตรัสอ้อแอ้อยู่เลย และทั้งพระบิดาเลี้ยงดูแต่ผู้เดียว
ทำให้กลั่นหัวเราะกันทั้งคณะ ไม่เว้นแม้แต่...ในหลวง”

(*Utsahachit* 2016: 14)

อีกทั้งในขณะทรงประกอบพระราชกรณียกิจ ก็ยังทรงมีพระราชดำรัสกับประชาชนที่สร้างความขบขันอีกเช่นกัน ดังเรื่องกำนันคนหนึ่งกราบบังคมทูลด้วยความตื่นเต็นว่า ขอเดชะ ข้าพระพุทธเจ้า “ทรงพระนามว่า...” ทรงตอบกลับว่า “เราพวกเดียวกันนะ” (Utsahachit 2016: 88 - 89)

ภาพเสนอพระมหากษัตริย์ผู้ทรงมีอารมณ์ขันเป็นภาพที่ไม่เคยปรากฏในวรรณกรรมเฉลิมพระเกียรติ แม้แต่ในหนังสือภาพและหนังสือการ์ตูนเฉลิมพระเกียรติก็ไม่ได้มุ่งเน้นนำเสนอโดยตลอด สังเกตได้ว่า จะปรากฏเฉพาะในหนังสือที่มีเอกลักษณ์เกี่ยวกับเรื่องอารมณ์ขันหรือมีจุดประสงค์ให้ความบันเทิงแก่ผู้อ่าน เป็นความตลกขบขัน (Nittayaprapha 1991: 57) คือหนังสือในเครือขายหัวเราะ ภาพเสนอขัตรีย์ผู้ทรงมีอารมณ์ขันแสดงให้เห็นว่าพระมหากษัตริย์ไม่ใช่เทพเทวดาผู้สูงส่งและศักดิ์สิทธิ์ หากแต่ทรงมีลักษณะความเป็นมนุษย์ธรรมดาทั่วไป ดังเช่นการมีอารมณ์ขันเหมือนคนทั่วไป ทรงมีลักษณะเป็นกษัตริย์ที่เป็นมนุษย์ในโลกความเป็นจริง นับว่าเป็นภาพเสนอพระมหากษัตริย์แบบใหม่ที่นำเสนอ และสัมพันธ์สอดคล้องกับเอกลักษณ์ของหนังสือในเครือขายหัวเราะที่มุ่งเน้นให้ผู้อ่านเกิดอารมณ์ขันและความเพลิดเพลินหลังจากการอ่านอีกด้วย ภาพดังกล่าวนี้เป็นกุศโลบายที่ทำให้พระมหากษัตริย์ทรงสามารถใกล้ชิดประชาชน ประชาชนบอกเล่าเรื่องราวต่าง ๆ ได้อย่างสนิทใจ เพราะทรงให้ความเป็นกันเอง ไม่ถือพระองค์ เหมือนมนุษย์ทั่วไป แม้ภาพพระมหากษัตริย์ทรงเป็นมนุษย์จะปรากฏในวรรณกรรมเฉลิมพระเกียรติของไทยได้แก่ ในเรื่อง *ยวนพ่ายโคลงฉันท์* ภาพสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถทรงเป็นมนุษย์ธรรมดาจากการประกอบพระราชกรณียกิจแห่งพระมหากษัตริย์ คือ การเสด็จไปทรงกระทำสงคราม ทรงสละราชสมบัติออกผนวช แต่ภาพของพระองค์ก็ทรงได้รับการขบขันเน้นภาพการเป็นเทวราชาผู้ยิ่งใหญ่ชัดเจนมากกว่า และเรื่อง *โคลงสรรเสริญพระเกียรติสมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรี* ภาพสมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรีทรงเป็นมนุษย์มากกว่าเทพ จากการดูแลราษฎรอย่างใกล้ชิด และเรื่อง *โคลงลิลิตสุภาพดํารับพระบรมราชาภิเษกสัปดาห์บรมราชจักรีวงศ์* ภาพสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงเป็นมนุษย์ที่น่าสงสารยามเมื่อทรงได้ทุกข์ (Saengthaksin 1994: 73, 86, 107) จึงเห็นได้ว่า ภาพพระมหากษัตริย์ผู้ทรงมีอารมณ์ขันทำให้พระมหากษัตริย์ทรงมีลักษณะสามัญมนุษย์

ชัดเจนยิ่งขึ้นและเป็นภาพเสนอแบบใหม่ที่ยังไม่เคยปรากฏในวรรณกรรมเฉลิมพระเกียรติของไทยมาก่อน

การอภิปรายผลการวิจัย

จากผลการวิจัย สามารถอภิปรายผลการวิจัยใน 4 ประเด็น ดังนี้

1. ภาพเสนอของพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตรที่เปลี่ยนแปลงไปปรากฏจำนวนมาก เนื่องจากทรงเป็นพระมหากษัตริย์ที่ครองราชย์ยาวนานถึง 70 ปี ทรงประกอบพระราชกรณียกิจและพระราชจริยวัตรนานัปการ ภาพเสนอของพระองค์จึงปรากฏเป็นจำนวนมาก ในวรรณกรรมเฉลิมพระเกียรติร่วมสมัยมีการคัดเลือกมานำเสนอให้เหมาะสมกับบริบทสังคมร่วมสมัย สัมพันธ์กับผู้อ่านหลักของหนังสือภาพและหนังสือการ์ตูนที่ส่วนมากเป็นเด็กและเยาวชน จากเดิมที่วรรณกรรมเฉลิมพระเกียรติไม่ปรากฏกลุ่มผู้อ่านอย่างชัดเจน และยังสัมพันธ์กับวาทกรรมเกี่ยวกับพระมหากษัตริย์อื่น ๆ ในรัชสมัย ภาพเสนอของพระมหากษัตริย์ที่ทรงเปี่ยมด้วยพระบรมราชานุภาพ พระเกียรติยศสูงส่ง มีลักษณะแห่งความศักดิ์สิทธิ์ มีบารมีสูงส่งยิ่งใหญ่ และมีความเป็นอุดมคติ จึงถูกปรับเปลี่ยนเป็นมนุษย์ธรรมดาที่มีความรู้ความสามารถในสหวิทยาการและ มีศักยภาพอย่างรอบด้านเพื่อเป็นผู้ปกครองที่สามารถประยุกต์อัจฉริยภาพอันเป็นเลิศต่าง ๆ ในการแก้ไขสรรพปัญหาท่ามกลางความผันผวนของวิกฤตในสังคมของโลกสมัยใหม่ ภาพเสนอของพระมหากษัตริย์ในวรรณกรรมเฉลิมพระเกียรติร่วมสมัยดังกล่าวนี้สอดคล้องกับการศึกษาของ Kamonsujja (2018) เขียนผลงานการค้นคว้าอิสระเรื่อง “บทอาศรัยวาทเนื่องในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษาพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช: ภาพลักษณ์พระมหากษัตริย์และกลวิธีการนำเสนอ” พบว่า บทอาศรัยวาท พ.ศ. 2558 มีการผสมผสานภาพลักษณ์พระมหากษัตริย์แบบอุดมคติและภาพลักษณ์เฉพาะพระองค์ ภาพลักษณ์เฉพาะพระองค์ของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ปรากฏภาพที่พระองค์เป็นผู้ยึดหลักความพอเพียง ผู้มีพระวิริยอุตสาหะในการเสด็จเยี่ยมราษฎร ผู้คิดริเริ่มโครงการเพื่อชาติและประชาชน ผู้เป็นครูของแผ่นดิน ผู้ทรงงานหนัก ผู้มีพระราชสมัญญา “มหาราช” ผู้เชี่ยวชาญด้านการเกษตรและชลประทาน ผู้เป็นนวัตกร ผู้เป็นอัคร

ศิลปิน ผู้เป็นนักพัฒนา นักคิด นักวิทยาศาสตร์และผู้ครองราชย์ยาวนาน จึงเป็นภาพลักษณ์พระมหากษัตริย์ที่โดดเด่นและแตกต่างไปจากภาพลักษณ์ของพระมหากษัตริย์โดยทั่วไป สำหรับในหนังสือภาพและหนังสือการ์ตูนเฉลิมพระเกียรติ นั้น ปรากฏภาพเสนอพระมหากษัตริย์ที่แตกต่างไปจากบทอาศิรวาท ผู้วิจัยพบว่า ผู้เขียนได้คัดเลือกภาพของพระมหากษัตริย์ที่เหมาะสมกับผู้อ่านที่เป็นเด็กและเยาวชนมานำเสนอ ได้แก่ ผู้ทรงเป็นแบบอย่างที่ดีให้แก่ประชาชน ผู้ทรงมีความกตัญญูต่อพระบรมราชชนนี ผู้ทรงมีเมตตาต่อสัตว์เลี้ยง และเป็นภาพเสนอที่มีลักษณะเฉพาะพระองค์อย่างเด่นชัด ได้แก่ ผู้ทรงมีความเพียรแท้ อีกทั้งยังมีภาพเสนอที่ไม่ปรากฏในวรรณกรรมเฉลิมพระเกียรติประเภทบทอาศิรวาท เนื่องจากเป็นภาพเสนอที่ไม่สอดคล้องกับลักษณะของวรรณกรรมร้อยกรองประเภทบทอาศิรวาท ได้แก่ ผู้ทรงมีอารมณ์ขัน ภาพเสนอของพระมหากษัตริย์ที่ปรากฏอย่างหลากหลายนี้ ไม่ได้ดำเนินตามกรอบจารีตของภาพเสนอในวรรณกรรมเฉลิมพระเกียรติที่ผ่านมา ซึ่งเป็นภาพลักษณ์ตายตัว (Stereotype) แต่ในวรรณกรรมเฉลิมพระเกียรติร่วมสมัยกลับมีภาพเสนอที่หลากหลายมิติ ทั้งในแง่พระราชกรณียกิจสำคัญ และในมิติของบุคลิกภาพจิตใจ และคลี่คลายจากภาวะเสมือนเทพสู่ภาวะของมนุษย์ธรรมดาที่ใกล้ชิดประชาชนมากขึ้น นอกจากนี้ ห้วงเวลาของการตีพิมพ์เผยแพร่วรรณกรรมยังสัมพันธ์กับการขับเคลื่อนภาพเสนอ กล่าวคือ หนังสือภาพและหนังสือการ์ตูนที่แต่งขึ้นก่อนช่วงสวรรคตระหว่าง พ.ศ. 2542 - 2559 เน้นนำเสนอภาพเสนอของพระมหากษัตริย์ที่เกี่ยวข้องกับพระราชกรณียกิจ พระอัจฉริยภาพ และพระราชธรรมเรื่องความเพียรแท้เป็นสำคัญ ส่วนหนังสือการ์ตูนที่ตีพิมพ์เผยแพร่ช่วงสวรรคต พ.ศ. 2559 - 2564 ได้ขับเคลื่อนภาพเสนอกษัตริย์ผู้ทรงมีความกตัญญูต่อพระบรมราชชนนี กษัตริย์ผู้ทรงมีเมตตาต่อสัตว์เลี้ยง และกษัตริย์ผู้ทรงมีอารมณ์ขันอย่างชัดเจน ซึ่งเป็นภาพเสนอที่แปลกใหม่เหมาะสมกับรูปแบบของวรรณกรรมการ์ตูนและผู้อ่านซึ่งเป็นเด็กและเยาวชน

2. ภาพเสนอพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตรที่เปลี่ยนแปลงไปเป็นการอธิบาย สันนิษฐาน และแสดงแนวคิดต่อพระมหากษัตริย์ที่เปลี่ยนแปลงไปให้ชัดเจนเป็นรูปธรรม กล่าวคือแนวคิดพระมหากษัตริย์ทรงเป็นมนุษย์ธรรมดา ปรากฏผ่านภาพเสนอผู้ทรงมีพระอัจฉริยภาพเป็นเลศรอบด้านเพื่อนำมาใช้พัฒนาประเทศชาติ ผู้ทรงแก้ไขวิกฤตปัญหา

ในสังคมร่วมสมัย ผู้พระราชทานแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและเกษตรทฤษฎีใหม่ ผู้ทรงงานหนักเพื่อช่วยเหลือประชาชน ผู้ทรงงานหนักเพื่อช่วยเหลือประชาชน ผู้ทรงเมตตาต่อสัตว์เลี้ยง ผู้ทรงมีความกตัญญู ผู้ทรงมีความเพียรแท้ และผู้ทรงมีอารมณ์ขัน ภาพเหล่านี้ได้ช่วยเน้นให้เห็นว่าพระมหากษัตริย์ทรงเป็นเพียงมนุษย์ธรรมดาที่ใช้ความรู้ความสามารถและคุณธรรมเพื่อปกครองบ้านเมืองในบริบทสังคมร่วมสมัย อีกทั้งยังช่วยเน้นแนวคิดกษัตริย์เป็นครูแห่งแผ่นดิน ปรากฏผ่านภาพเสนอผู้ทรงสั่งสอนประชาชน และผู้ทรงเป็นแบบอย่างที่ดีให้แก่ประชาชน แสดงให้เห็นว่าพระมหากษัตริย์ทรงเป็นครูที่มีความเมตตาและความปรารถนาดีต่อประชาชน ทรงเป็นทั้งผู้สั่งสอนความรู้และคุณธรรมทั้งปวง และทรงปฏิบัติแต่สิ่งที่เป็นคุณงามความดีเพื่อประโยชน์ต่อส่วนรวม พระองค์จึงเป็นผู้ที่ประชาชนสามารถยึดถือเพื่อดำเนินตามรอยพระยุคลบาทได้ ภาพเสนอดังกล่าวนี้อาจสัมพันธ์กับแนวคิดต่อพระมหากษัตริย์ซึ่งเป็นแนวคิดเฉพาะพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร ผลการศึกษาดังกล่าวนี้สอดคล้องกับการศึกษาของ Nimmanahaeminda (1999) เขียนบทความเรื่อง “ภาพพระมหากษัตริย์ไทยจากวรรณคดีอยุธยาพระเกียรติ” ศึกษาภาพพระมหากษัตริย์ 5 พระองค์ คือ สมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ สมเด็จพระเจ้าปราสาททอง สมเด็จพระเจ้าตากสิน พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว และพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชจากวรรณคดีอยุธยาพระเกียรติ 19 เรื่อง สะท้อนให้เห็นภาพของพระมหากษัตริย์ที่คล้ายคลึงกัน แต่ก็จะมีรายละเอียดที่แตกต่างกันไปตามแต่ยุคสมัยและสังคมที่เปลี่ยนแปลงไป และ Trakuloelngam (2014) เขียนวิทยานิพนธ์เรื่อง “ลักษณะเด่นของวรรณคดีเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว” ศึกษาวรรณคดีเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวจำนวน 24 เรื่อง เพื่อเปรียบเทียบภาพของพระองค์ที่กวีนำเสนอในวรรณคดีเฉลิมพระเกียรติที่ประพันธ์ขึ้นขณะดำรงพระชนม์ชีพ และประพันธ์ขึ้นหลังจากเสด็จสวรรคตแล้ว พบว่า วรรณคดีเฉลิมพระเกียรติ ทั้ง 2 กลุ่มนำเสนอภาพที่เหมือนและแตกต่างกัน ความแตกต่างของภาพดังกล่าวเป็นผลมาจากความสัมพันธ์ระหว่างกวีกับพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว การศึกษาทั้ง 2 เรื่องนี้ พบว่า ภาพลักษณ์ของพระมหากษัตริย์ในวรรณกรรมเฉลิมพระเกียรติได้เปลี่ยนแปลงไปจากลักษณะความเป็นวีรกษัตริย์

และลักษณะของกษัตริย์ในอุดมคติ กลายเป็นภาพของพระมหากษัตริย์ผู้ทรงประกอบพระราชกรณียกิจเพื่อประเทศชาติ ผู้ทรงเป็นมนุษย์ธรรมดา ภาพเสนอของพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร ในหนังสือภาพและหนังสือการ์ตูนแสดงถึงทรงเป็นมนุษย์ธรรมดาในโลกสมัยใหม่ที่ชัดเจนยิ่งขึ้น

3. ลักษณะภาพเสนอพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตรที่เปลี่ยนแปลงไปจากภาพเสนอของพระมหากษัตริย์ในวรรณกรรมเฉลิมพระเกียรติสมัยอดีต เมื่อเทียบเคียงกับภาพของพระมหากษัตริย์ที่เคยปรากฏมาก่อน ภาพเสนอของพระมหากษัตริย์เปลี่ยนแปลงไปใน 3 ลักษณะ ได้แก่ 1) ปรับให้ต่างออกไปโดยการเพิ่มรายละเอียด เช่น ภาพเสนอผู้ทรงมีพระอัจฉริยภาพเป็นเลิศในสหวิทยาการสมัยใหม่รอบด้าน ผู้ทรงแก้ไขวิกฤตปัญหาในสังคมร่วมสมัย 2) การนำคุณลักษณะที่เคยกล่าวไว้โดยรวมมานำเสนอเพียงลักษณะใดลักษณะหนึ่งให้เด่นชัด เช่น ภาพเสนอผู้ทรงมีความเพียรแท้ ผู้ทรงมีความกตัญญูต่อพระบรมราชชนนี ผู้ทรงมีเมตตาต่อสัตว์เลี้ยง และ 3) นำเสนอภาพใหม่ที่ไม่เคยปรากฏมาก่อน เช่น ภาพเสนอผู้พระราชทานแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และเกษตรทฤษฎีใหม่ ผู้ทรงงานหนักเพื่อประชาชน และผู้ทรงมีอารมณ์ขัน ส่วนมากจะใช้วิธีปรับให้ต่างออกไปโดยการเพิ่มรายละเอียด ทำให้ภาพเสนอของพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร มีลักษณะเฉพาะพระองค์ไม่เหมือนกับภาพของพระมหากษัตริย์ที่เคยปรากฏเด่นชัดมากยิ่งขึ้น ซึ่งได้สร้างความน่าสนใจและความแปลกใหม่ให้กับวรรณกรรมเฉลิมพระเกียรติร่วมสมัย ทำให้วรรณกรรมเฉลิมพระเกียรติร่วมสมัยสามารถดำรงอยู่ได้ทั้งในด้านการสืบต่อสายธารวรรณกรรมเฉลิมพระเกียรติที่เคยมีมาของไทยและในด้านการผลิตเพื่อการพาณิชย์ ผลการศึกษาดังกล่าวนี้นสอดคล้องกับ Ratchakorntrakoon (2017) เขียนรายงานการวิจัยเรื่อง “เรื่องเล่าจากพระราชนิพนธ์เรื่องพระมหาชนก: พลวัตของวรรณคดีเฉลิมพระเกียรติ” พบว่า แนวคิดในการสรรเสริญพระเกียรติสัมพันธ์กับบริบททางวัฒนธรรมที่ตัวบทสร้างขึ้น ตัวบทสามารถเข้าถึงได้ง่าย ทำให้เกิดผู้เสพตัวบทกลุ่มที่กว้างและหลากหลายขึ้น คือ กลุ่มคนรุ่นใหม่ที่เข้าถึงอินเทอร์เน็ต สื่อสมัยใหม่มีบทบาทอย่างมากต่อการเสพ การ

เผยแพร่ และการดำรงอยู่ของเรื่องเล่าจากบทพระราชนิพนธ์พระมหากษัตริย์ แสดงให้เห็นสายธารของวรรณคดีเฉลิมพระเกียรติในวัฒนธรรมวรรณศิลป์ของไทยว่าไม่ได้สูญหายไป หากแต่เพียงปรับเปลี่ยนลักษณะและพื้นที่ในการดำรงอยู่ ภาพเสนอของพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตร ในหนังสือภาพและหนังสือการ์ตูนแสดงให้เห็นว่า ไม่เพียงแต่แนวคิดต่อพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตรที่เปลี่ยนแปลงไปเนื่องจากสัมพันธ์กับบริบททางวัฒนธรรมที่ตัวบทสร้างขึ้น ภาพเสนอของพระมหากษัตริย์ยังเปลี่ยนแปลงไปตามบริบทสังคมเช่นเดียวกัน เนื่องจากรูปแบบของวรรณกรรมเฉลิมพระเกียรติร่วมสมัยมีทั้งหนังสือฉบับพิมพ์ซึ่งสามารถหาซื้อได้ตามร้านจำหน่ายทั่วไปหรือการสั่งซื้อออนไลน์ รูปแบบที่เป็นอีบุ๊ก (E - Book) และการอ่านผ่านแอปพลิเคชัน สามารถเข้าถึงผู้อ่านได้ง่ายและกว้างขวาง รวมถึงสามารถอ่านได้โดยไม่มีค่าใช้จ่ายในห้องสมุด มีผู้อ่านหลักเป็นกลุ่มเด็กและเยาวชน ทำให้วรรณกรรมเฉลิมพระเกียรติยังคงดำรงอยู่ ไม่ได้สูญหายไป เพียงแต่ปรับเปลี่ยนภาพเสนอของพระมหากษัตริย์ให้สอดคล้องกับรูปแบบของวรรณกรรมเฉลิมพระเกียรติร่วมสมัยเท่านั้น

4. ภาพเสนอพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตรที่เปลี่ยนแปลงไปจากภาพเสนอของพระมหากษัตริย์ในวรรณกรรมเฉลิมพระเกียรติของไทยเกิดจากการผสมผสานระหว่างวรรณกรรมเฉลิมพระเกียรติ วรรณกรรมร่วมสมัย และวรรณกรรมสำหรับเด็กและเยาวชน กล่าวคือ ภาพเสนอมีลักษณะเฉพาะพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตรแสดงให้เห็นถึงการสรรเสริญพระเกียรติคุณของพระมหากษัตริย์ซึ่งเป็นลักษณะสำคัญของวรรณกรรมเฉลิมพระเกียรติ ได้แก่ พระอัจฉริยภาพและคุณธรรมที่ทรงยึดมั่น ลักษณะแห่งความเป็นมนุษย์ธรรมดาที่พื้นฟูอุปสรรคด้วยความรู้ความสามารถและคุณธรรม อีกทั้งทรงมีพระชนม์ชีพอยู่และเผชิญกับสังคมและโลกสมัยใหม่ตามลักษณะเนื้อหาของวรรณกรรมร่วมสมัย และลักษณะของผู้มีอารมณ์ขันสอดคล้องกับลักษณะของวรรณกรรมสำหรับเด็กและเยาวชนที่มีเนื้อหามุ่งเน้นความเพลิดเพลิน และการสั่งสอน ให้คติสอนใจ โดยเฉพาะภาพเสนอผู้ทรงสั่งสอนประชาชน ผู้ทรงเป็นแบบอย่างที่ดีให้แก่ประชาชน ผู้ทรงมีอารมณ์ขัน

ผู้ทรงมีความกตัญญู ผู้อ่านหลักซึ่งเป็นเด็กและเยาวชนสามารถรับรู้ เข้าใจ และสามารถปลูกฝังคุณธรรมให้แก่ผู้อ่านผ่านภาพเสนอดังกล่าวนี้ได้ ลักษณะเช่นนี้ สอดคล้องกับการศึกษาของ Sajjaphan (2009: 73 - 109) เขียนบทความเรื่อง “พระมหากษัตริย์: คำสอนจากพ่อ” พบว่า พระราชานิพนธ์เรื่องพระมหากษัตริย์เป็นทั้งวรรณกรรมชาดกร่วมสมัยและวรรณกรรมเฉลิมพระเกียรติ กล่าวคือ แม้จะมีการนำต้นเรื่องมาจากพระไตรปิฎกแต่ก็ได้มีการปรับเปลี่ยนให้มีเนื้อเรื่องให้สอดคล้องกับบริบทของสังคมสมัยใหม่ โดยเฉพาะการปรับเนื้อเรื่องพระมหากษัตริย์ไม่ออกบวช แต่มีพระราชปณิธานที่จะตั้งสถาบันการศึกษาเพื่อช่วยเหลือผู้คนที่ยังหลงผิดและขาดความรู้ มีการแปลเป็นภาษาอังกฤษคู่ขนานไปกับภาษาไทย และการใช้ภาพวาดในแนวจิตรกรรมร่วมสมัยประกอบเรื่อง พระราชานิพนธ์เรื่องพระมหากษัตริย์ยังมีเนื้อหาที่สัมพันธ์กับพระราชกรณียกิจและพระราชปณิธานของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวภูมิพลอดุลยเดช พระมหากษัตริย์ในบทพระราชานิพนธ์จึงมีนัยสื่อว่าเป็นบุคคลเดียวกันกับผู้ทรงพระราชานิพนธ์ เช่น เหตุการณ์พระมหากษัตริย์พระราชทานวิธีฟันฟันทันมะม่วง 9 วิธี เพื่อสื่อถึงพระมหากษัตริย์รัชกาลที่ 9 การผสมผสานระหว่างวรรณกรรมชาดกร่วมสมัยและวรรณกรรมเฉลิมพระเกียรติดังกล่าวนี้ได้แสดงว่า พระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตรทรงเป็นพระมหากษัตริย์โพธิสัตว์ ลักษณะเช่นนี้มีความคล้ายคลึงกับการสร้างสรรค์วรรณกรรมเฉลิมพระเกียรติร่วมสมัยในรูปแบบหนังสือภาพและหนังสือการ์ตูน โดยการผสมผสานระหว่างวรรณกรรมเฉลิมพระเกียรติ วรรณกรรมร่วมสมัย และวรรณกรรมสำหรับเด็กและเยาวชน ซึ่งเป็นปัจจัยในการคัดเลือกภาพของพระมหากษัตริย์มานำเสนอให้สัมพันธ์กับรูปแบบดังกล่าวนี้นำให้ภาพเสนอของพระมหากษัตริย์เปลี่ยนแปลงไปจากภาพเสนอของพระมหากษัตริย์ในวรรณกรรมเฉลิมพระเกียรติของไทยที่เคยปรากฏ ทั้งนี้เมื่อเปรียบเทียบกับวรรณกรรมเฉลิมพระเกียรติร่วมสมัยประเภทวรรณกรรมร้อยแก้ว ได้แก่ นวนิยายและเรื่องสั้น จะเห็นได้ว่า การสร้างสรรค์วรรณกรรมเฉลิมพระเกียรติร่วมสมัยประเภทร้อยแก้วมักจะเป็นลักษณะของการผสมผสานระหว่างวรรณกรรมเฉลิมพระเกียรติกับวรรณกรรมประเภทอื่น ดังในวรรณกรรมเฉลิมพระเกียรติประเภทนวนิยาย จะผสมผสานระหว่างวรรณกรรมเฉลิมพระเกียรติกับนวนิยายรัก เช่นเดียวกัน ซึ่งเป็นการปรับเปลี่ยนไปตามบริบทของสังคมร่วมสมัยที่มีความหลากหลายและเลื่อนไหล

สรุปผลการวิจัย

หนังสือภาพและหนังสือการ์ตูนเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระบรมชนกาธิเบศร มหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช บรมนาถบพิตรในฐานวรวงศ์กรมเฉลิมพระเกียรติร่วมสมัยปรากฏพลวัตในมิติภาพเสนอของพระมหากษัตริย์ที่แตกต่างไปจากวรวงศ์กรมเฉลิมพระเกียรติของไทยในอดีต ได้แก่ 1) ผู้ทรงมีพระอัจฉริยภาพเป็นเลิศในสหวิทยาการสมัยใหม่รอบด้าน 2) ผู้ทรงแก้ไขวิกฤตปัญหาในสังคมร่วมสมัย 3) ผู้พระราชทานแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงและเกษตรทฤษฎีใหม่ 4) ผู้ทรงงานหนักเพื่อช่วยเหลือประชาชน 5) ผู้ทรงสั่งสอนประชาชน 6) ผู้ทรงเป็นแบบอย่างที่ดีให้แก่ประชาชน 7) ผู้ทรงมีความกตัญญูต่อพระบรมราชชนนี 8) ผู้ทรงมีความเพียรแท้ 9) ผู้ทรงมีเมตตาต่อสัตว์เลี้ยง และ 10) ผู้ทรงมีอารมณ์ขัน ภาพดังกล่าวนี้ทำให้วรวงศ์กรมเฉลิมพระเกียรติร่วมสมัยน่าสนใจและมีเอกลักษณ์ที่ชัดเจนเฉพาะตัวมากยิ่งขึ้น ภาพพระมหากษัตริย์ที่คัดเลือกมานำเสนอยังสัมพันธ์กับวรวงศ์กรมสำหรับเด็กและเยาวชน และช่วยขับเน้นแนวคิดเกี่ยวกับพระมหากษัตริย์เฉพาะรัชกาลที่ 9 ให้เด่นชัด ภาพเสนอพระมหากษัตริย์ในวรวงศ์กรมเฉลิมพระเกียรติร่วมสมัยมีความหมายและความสำคัญต่อการนำเสนอให้เห็นว่า พระมหากษัตริย์ทรงมีคุณลักษณะของมนุษยธรรมตามที่เปี่ยมด้วยศักยภาพและคุณธรรมครบถ้วน สามารถนำพาชาติบ้านเมืองให้เจริญก้าวหน้า จึงทรงเป็นผู้ปกครองบ้านเมืองที่เหมาะสมคู่ควรในบริบทสังคมร่วมสมัยที่แตกต่างและเปลี่ยนแปลงไปจากบริบทสังคมไทยในสมัยอดีต

References

- Ajcharyabodee, W. (2011). *สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราชในวรรณกรรมเฉลิมพระเกียรติและนวนิยาย อิงประวัติศาสตร์ไทย: เรื่องเล่าและภาพแทน* [King Taksin the Great in Thai eulogies and historical novels: narrative and representation]. (Master's thesis, Arts, Thammasat University).
- Bhumibol Adulyadej, His Majesty King. (1999). *พระราชนิพนธ์เรื่องพระมหาชนก ฉบับการ์ตูน (พิมพ์ครั้งที่ 8)* [The story of Mahajanaka, cartoon version] (8th ed.). Bangkok: Amarin Printing and Publishing.
- Bunnag, P. et al. (2011). *พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว พระอัจฉริยภาพในการบริหารจัดการ* [His Majesty King Bhumibol Adulyadej genius in management]. Bangkok: Chulalongkorn University Press.
- Chamnivohan, Phra. (2003). *โคลงสรรเสริญพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกย์* [Poetry to praise King Buddha Yot Fa Chulalok the Great]. Bangkok: Edison Press Products.
- Chotiudompan, S. (2016). *ทฤษฎีวรรณคดีวิจารณ์ตะวันตกในคริสต์ศตวรรษที่ 20* [Theories of Western literary criticism in the 20 th century]. Bangkok: Chulalongkorn University Press.
- Distapan, W. (November 2017). *ขายหัวเราะ - มหาสนุกฉบับในหลวงรัชกาลที่ 9: การ์ตูนกับการเทิดพระเกียรติ*. [Kaihuaroh - Mahasanook comic magazines' special issues - King Rama IX memorial: to honor and mourn the passing of the king through comics]. *วรรณวิทัศน์* [Wanwithat], 17, 84 - 131.
- Editor's Office IS. Practicle, affiliated publishers, Wongsawang Publishing and Printing Co., Ltd. (2017). *หนูเกิดในรัชกาลที่ 9 “คำสอนของพ่อ”* (พิมพ์ครั้งที่ 3) [I was born in the reign of King Rama IX, “Teachings of the King”] (3rd ed.). Bangkok: I.S. practicle, affiliated publishers, Wongsawang Publishing and Printing Co., Ltd.

- Hall, S. (2003). *Representation: Cultural Representations and Signifying Practices Conception*. London: Sage.
- Kaewthep, K. (2010). สายธารแห่งนักคิดทฤษฎีเศรษฐศาสตร์การเมืองกับสื่อสารศึกษา (พิมพ์ครั้งที่ 2) [The stream of political economic theory thinkers and communication studies] (2nd ed.). Bangkok: Pappim.
- Kamonsujja, W. (2018). บทอาศิรวาทเนื่องในโอกาสวันเฉลิมพระชนมพรรษา พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช: ภาพลักษณ์พระมหากษัตริย์และกลวิธีการนำเสนอ [The Poetry in praise of His Majesty King Bhumibol Adulyadej: The image and strategies of presenting the image]. (Master's independent study, Arts, Silpakorn University).
- King Ram Khamhaeng inscription. (2005). *ประชุมจารึก ภาคที่ 8 จารึกสุโขทัย* [The Inscription Conference, Part 8 , Sukhothai Inscriptions]. Bangkok: Fine Arts Department.
- Laha, R. (2016). *การ์ตูนชุดสดุดีมหาราชา เทิดไท้องค์ราชัน รัชกาลที่ 9 ฉบับเยาวชน* [Cartoon in praise of King Rama IX youth issues]. Bangkok: Pet Carat.
- Lilit Yuan Pay. (1970). Bangkok: Rungwattana.
- Lithai, Phaya. (2008). *ไตรภูมิภพหรือไตรภูมิพระร่วง* (พิมพ์ครั้งที่ 13) [Tribhum Khatha or Tribhum Phra Ruang]. (13th ed.). Bangkok: Trade Organization of the NESDB.
- Maniwat, W. (2016). *พระราชอารมณ์ขัน* [The humor of King Rama IX]. Bangkok: Panyayan.
- Nai Mi. *กลอนเพลงยาวสรรเสริญพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว* [Poetry in praise of King Rama III]. Retrieved September 1, 2022, from <https://vajirayana.org>.

- Nakbamrung, S. (2011). *การ์ตูนเทิดไถ่องค์ราชัน รัชกาลที่ 9 เพื่อประโยชน์สุขแห่งมหาชนชาวสยาม* (พิมพ์ครั้งที่ 5) [Cartoon in praise of King Rama IX who works for the benefit and happiness of the Siamese people] (5th ed.). Bangkok: Amarin Comics.
- Nakbamrung, S. (2011). *การ์ตูนเทิดไถ่องค์ราชัน รัชกาลที่ 9 พระคือพลังแห่งแผ่นดิน* (พิมพ์ครั้งที่ 5) [Cartoon in praise of King Rama IX who is the power of the land] (5 th ed.). Bangkok: Amarin Comics.
- Nakbamrung, S. (2011). *การ์ตูนเทิดไถ่องค์ราชัน รัชกาลที่ 9 มหาราชกลางใจชน* (พิมพ์ครั้งที่ 5) [Cartoon in praise of King Rama IX who is in the heart of the people] (5 th ed.). Bangkok: Amarin Comics.
- Narathip Prapanpong, Krom Phra. (2004). *โคลงลิลิตมหามกุฏราชคุณานุสรณ์* [Klonglilit Mahamakut Rajakunanusorn]. Bangkok: Chulalongkorn University Press.
- Narathip Prapanpong, Krom Phra. (1931). *กลอนสุภาพของกรมพระนราธิปประพันธ์พงศ์* [Krom Phra Narathip Prapanpong's poetry]. Retrieved September 1, 2022, from <https://vajirayana.org>.
- Nimmanahaeminda, P. (December 1999). ภาพลักษณ์พระมหากษัตริย์ไทย จากวรรณคดีขอพระเกียรติ [The image of Thai king from Panegyric Literature]. *Journal of Thai language and literature*, 16, 1 - 25.
- Nittayaprapha, P. (1991). *การผลิตหนังสือสำหรับเด็ก* [Children's book production]. Bangkok: O.S. Printing House.
- O' Shaughnessy, M. & Stadler, J. (2005). *Media and Society: An introduction*. Victoria: Oxford University Press.
- Pichitpreechakorn, Krom Luang. (n.d.). *ร่ายคำของกรมหลวงพิชิตปรีชากร* [Krom Luang Pichitpreechakorn's poetry]. Retrieved September 1, 2022, from <https://vajirayana.org>.

- Pichitpreechakorn, Krom Luang. (n.d.). *ลิลิตของพระองค์เจ้าศักดานงคยุคล* [His Royal Highness Kakkanangyukol's poetry]. Retrieved September 1, 2022, from <https://vajirayana.org>.
- Pittayalongkorn, Krom Muen. (1971). *สามกรุง* [Sam Krung]. Bangkok: Rungwattana.
- Praew Friends of the Children's Editorial Department. (2017). *เรารักในหลวง* [We love the King]. Bangkok: Amarin Printing and Publishing.
- Preechprasit, D, Homsub, K. & Sawanglap, C. (2016). *พ่อสอนไว้ใจดีงาม* [King Rama IX teaches me to be a good heart]. Bangkok: Aksorn Inspire.
- Raksamanee, K. (1991). *การวิเคราะห์วรรณคดีไทยตามทฤษฎีวรรณคดีสันสกฤต* [Analysis of Thai literature based on the theory of Sanskrit literature]. Bangkok: Foundation for the Social Sciences and Humanities Textbook Project.
- Ratchakorntarakoon, R. (2017). *เรื่องเล่าจากพระราชนิพนธ์เรื่องพระมหากษัตริย์พลวัตของวรรณคดีเฉลิมพระเกียรติ* [Narratives from the story of Mahajanaka of King Bhumibol: Dynamics of the panegyric literature in contemporary media]. Research report supported by the National Research Council of Thailand (NRCT) and the Research Fund (TRF).
- Saengthaksin, Y. (1994). *วรรณคดียอพระเกียรติ* [Panegyric Literature]. Bangkok: Teachers Council of Thailand Ladprao.
- Sajjaphan, R. (2009). พระมหากษัตริย์: คำสอนจากพ่อ [The story of Mahajanaka: teachings from King Rama IX]. *จากเก่าสู่ใหม่ วรรณศิลป์ไทยไม่ลืมหูลืม* [From the old to the new Thai literature never extinct] (73 - 109). Bangkok: Srinakharinwirot University Press Center.
- Siripromrin, T. (2016). *พระอัจฉริยภาพของพ่อ ชุด 9 ตามรอยพ่อ* [The king's genius, series 9 following in the father's footsteps]. Pathum Thani: Skybooks.

- Siripromrin, T. (2017). *หนูเกิดในรัชกาลที่ 9* (พิมพ์ครั้งที่ 2) [I was born in the reign of King Rama IX] (2 nd ed.). Bangkok: Skybooks.
- Sothip, M. (2008). *เรื่องเล่าทางประวัติศาสตร์เกี่ยวกับสมเด็จพระนเรศวรมหาราช: กลวิธีการเล่าเรื่องกับการสร้างภาพลักษณ์* [Historical narratives of King Naresuan the Great: narrative techniques and image creation]. (Ph.D.'s Thesis, Chulalongkorn University).
- Srimuang, W Quoted in Saengthaksin, Y. (1994). *วรรณคดีขอมพระเกียรติ* [Panegyric Literature]. Bangkok: Teachers Council of Thailand Ladprao.
- Studio, F. (2016). *สาวดอกไม้นายกล้วยไข่ ฉบับรำลึกถึงในหลวงรัชกาลที่ 9* [Sawdokmai Naigluakhai in memory of King Rama IX issue]. Bangkok: Cyber Print Group.
- Suan Mahadlek. (1996). โคลงเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระเจ้ากรุงธนบุรี [Poetry in praise of King Taksin the Great]. *วรรณกรรมสมัยธนบุรี* [Literature of the Thonburi period] (277 - 296). Bangkok: Fine Arts Department.
- Teekaprasertkul, P. (2004). *ภาพลักษณ์พระมหากษัตริย์ในวรรณคดีสมัยอยุธยา* [The images of Thai kings in literature of the ayutthaya period]. (Master's thesis, Arts, Silpakorn University).
- The 6th inscription, the inscription of Wat Pa Mamuang.* (2021, July 9). Retrieved September 1, 2022, from https://db.sac.or.th/inscriptions/inscribe/image_detail/25608.
- Tongkhampao, W. (2007). *ภาพตัวแทนของสมเด็จพระมหาธรรมราชาในวรรณกรรมไทย* [Representations of King Mahadhammaraja in Thai literature]. (Master's thesis, Arts, Chulalongkorn University).
- Trakuloelsngam, S. (2014). *ลักษณะเด่นของวรรณคดีเฉลิมพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว* [Characteristics of the eulogies of King Rama V]. (Master's thesis, Arts, Chulalongkorn University).

- Utsahachit, B. (2016). *ขายหัวเราะ ฉบับปังปอนด์ ด้วยจงรัก...โดยภักดี* [Kaihuaroh, Pang Pound issue, with loyalty]. Bangkok: Cyber Print Group.
- Utsahachit, B. (2016). *ขายหัวเราะ ฉบับรอยยิ้มของพระราชา* [Kaihuaroh the king's smile issue]. Bangkok: Cyberprint Group.
- Utsahachit, B. (2016). *มหาสนุก ฉบับเมื่อเจ้าชายกลายเป็นพระราชา* [Mahasanook when the prince becomes the king issue]. Bangkok: Cyber Print Group.
- Utsahachit, B. (2017). *ขายหัวเราะ ฉบับคิดถึงพระราชา* [Kaihuaroh miss the King issue]. Bangkok: Cyber Print Group.
- Yoonphan, K. (2012). *เมฆน้อยของพระราชา* [Little cloud of the King]. Bangkok: Office of Contemporary Art and Culture Ministry of Culture.